

МВС України

Харківський національний університет внутрішніх справ

Науково-дослідна лабораторія з проблем протидії злочинності

МОЛОДЬ ТА НАРКОТИКИ – 2019

За результатами соціологічного моніторингу розповсюдження хімічних та нехімічних форм залежності серед молоді м. Харків

1995–2019 років

**Харків
ХНУВС
2020**

Автори:

Сердюк О. О. – заступник завідувача науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності, кандидат соціологічних наук, доцент, підполковник поліції;
Базима Б. О. – старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності, кандидат психологічних наук;
Щербакова І. В. – начальник відділу зв'язків з громадськістю, кандидат соціологічних наук, член Національної спілки журналістів України.

*Дослідження проведено за підтримки Соціологічної асоціації України,
Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації
в рамках Регіональної програми забезпечення публічної безпеки і порядку в
Харківській області на 2018–2019 роки*

Учасники дослідження:

Сердюк О. О. – керівник дослідження, розробка методики, збирання та аналіз даних, написання звіту;

Базима Б. О. – аналіз даних, написання звіту;

Щербакова І. В. – організація збирання даних, написання звіту.

Сердюк О. О.

C32 Молодь та наркотики – 2019 : за результатами соціологічного моніторингу розповсюдження хімічних та нехімічних форм залежності серед молоді м. Харків 1995–2019 років : [наук. звіт] / Сердюк О. О., Базима Б. О., Щербакова І. В. ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2020. – 72 с.

Подано результати соціологічного моніторингу розповсюдження хімічних та нехімічних форм залежності серед молоді м. Харків «Молодь та наркотики», який проводиться з 1995 року Харківським національним університетом внутрішніх справ (науково-дослідною лабораторією з проблем протидії злочинності) за підтримки Соціологічної асоціації України, Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації в рамках Регіональної програми забезпечення публічної безпеки і порядку в Харківській області на 2018–2019 роки. Проаналізовано ключові показники розповсюдження споживання алкоголю, тютюну та наркотиків у молодіжному середовищі. Науковий звіт містить емпіричні дані щодо хімічних та нехімічних форм залежності, азартних ігор, використання комп’ютеру та інших технічних пристрій, а також структури дозвілля молоді.

Для працівників освіти, правоохоронних органів, медиків, науковців і всіх, кого цікавлять питання профілактики залежності поведінки.

УДК 316.624

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
Вживання психоактивних речовин.....	6
<i>Наркотики</i>	6
<i>Алкоголь</i>	14
<i>Тютюн</i>	16
Вік першої спроби	18
Шляхи вживання наркотиків.....	19
Мотивація вживання наркотиків та алкоголю	20
Гендерні особливості вживання наркотиків, алкоголю та тютюну	27
Правопорушення	29
Контакти із суб'єктами нелегального обігу наркотиків.....	30
Оцінка доступності наркотиків.....	31
Вживання наркотиків у соціальному оточенні харківської молоді	32
Ставлення молоді до споживачів наркотиків	33
Ставлення молоді до вживання наркотиків та алкоголю	35
Оцінка гостроти наркотичних і алкогольних проблем	37
Незахищенні статеві контакти	38
Азартні ігри	40
Використання комп'ютера та електронних пристройів	42
Структура дозвілля студентської молоді м. Харків.....	46
ВИСНОВКИ.....	50
Список публікацій за результатами дослідження.....	58
Додаток 1. Соціологічна анкета «Молодь та Наркотики» 2019	62
Додаток 2. Інформаційний банер	70
Пов'язані дослідження.....	71

ВСТУП

З 1995 року Харківський національний університет внутрішніх справ здійснює соціологічний моніторинг розповсюдження хімічних та нехімічних форм залежності серед молоді м. Харків «Молодь та наркотики». Опитування здійснювались у 1995, 1997, 1999, 2001, 2004, 2005, 2008, 2011, 2014, 2016, 2017, 2018 і 2019 роках ($N=1000-2500$). Дослідження триває майже 25 років. Висновок Комісії з професійної етики соціолога Соціологічної асоціації України (САУ) стосовно методології та інструментарію дослідження був отриманий.

Дослідження 2016–2019 років здійснювались у рамках Регіональної програми забезпечення публічної безпеки і порядку в Харківській області, за підтримки Соціологічної асоціації України (науково-дослідного комітету з питань соціології права та девіантної поведінки), Ради ректорів вищих навчальних закладів Харківського регіону, Харківського університетського консорціуму, Департаменту науки і освіти та Департаменту оборонної, мобілізаційної роботи та взаємодії з правоохоронними органами Харківської обласної державної адміністрації. У 2020 році моніторинг включено до Регіональної програми забезпечення публічної безпеки і порядку в Харківській області на 2020–2022 роки, а також до Плану заходів на 2021–2023 роки з реалізації стратегії розвитку Харківської області на 2021–2027 роки.

Головна мета моніторингу – спостереження за процесом епідемічного розповсюдження хімічних та нехімічних залежностей серед молоді та факторів, що обумовлюють цей процес.

Методика проведення опитувань та набір показників (див. Додаток 1) залишаються незмінними, але деякі групи показників включаються до опитувальника з інтервалом більше одного року, оскільки динаміка за ними повільна – такі, наприклад, як мотивація споживання алкоголю та наркотиків, проблеми ВІЛ/СНІД, профілактичні заходи, психодіагностичні опитувальники тощо (докладніше див. Список публікацій за результатами дослідження).

Опитування студентської молоді у 2016–2018 роках здійснювалось у двох формах:

1) групового інтерв'ювання віч-на-віч з використанням паперового структурованого анонімного структурованого опитувальника, який заповнювався респондентами власноручно. Тривалість інтерв'ю становила 20–25 хвилин. У дослідженні використовувалася двоступенева кластерна вибірка:

– на першому етапі здійснюється відбір ВНЗ міста Харків (з 2005 року здійснюється суцільне охоплення усіх вищих навчальних закладів міста);

– на другому етапі у кожному ВНЗ здійснюється систематичний відбір факультету, курсу та/або навчальної групи, де проводитиметься опитування, і призначається конкретна дата відповідно до розкладу занять;

– на останньому етапі відбувається суцільне опитування в групах методом інтерв'ю віч-на-віч із самостійним заповненням анонімного структурованого опитувальника в присутності інтерв'юера.

2) індивідуального анкетування, з використанням технології Інтернет-опитування (веб-опитування) за анонімним посиланням або персональним запрошенням на адресу електронної пошти.

Починаючи з 2019 року дослідження проводиться тільки у форматі Інтернет-опитування, на платформі Lime Survey, встановленій на сервері ХНУВС. В ньому беруть участь усі ЗВО м. Харків.

У 2019 році після ремонту в масиві було залишено 2004 відповіді від студентів ЗВО III–IV рівнів акредитації м. Харків. Розподіл юнаків та дівчат у масиві опитаних відповідно 40,6 % і 59,4 %. Отримані дані були математично оброблені за допомогою програмного пакету для статистичної обробки даних SPSS v25 (PS IMAGO PRO). З метою корекції репрезентативності було використано ваговий коефіцієнт за ознакою статі.

Розповсюдження анонімного посилання на Інтернет-опитувальник проводилось декількома шляхами:

- розміщення паперового оголошення про проведення дослідження з QR кодом на інформаційних стендах ЗВО (див. Додаток 2);
- публікація оголошення про проведення дослідження в електронному виді та розміщення банера з QR кодом на веб-сайтах ЗВО та у соціальних мережах (ідентичне паперовому оголошенню (див. Додаток 2));
- персональна розсылка запрошень на адреси електронної пошти;
- розсылка посилання на опитувальник через кураторів та старост навчальних груп з використанням мессенджерів та соціальних мереж;

Усі способи добре зарекомендували себе і при паралельному використанні дають прийнятний результат.

Вживання психоактивних речовин

Наркотики

Загальна кількість споживачів наркотиків (табл. 1 та рис. 1) у останні роки залишається стабільною. За даними 2019 року 25 % опитаних мають досвід вживання наркотиків, 12 % вживали наркотики протягом останнього року.

Таблиця 1

Розподіл позитивних відповідей на питання «Чи доводилось Вам пробувати наркотики протягом останніх 12 місяців?» і об'єктивної оцінки проб будь-яких наркотиків протягом життя (у %)

рік	1995	1997	1999	2001	2005	2008	2011	2014	2016	2017	2018	2017 Web	2018 Web	2019 Web
Вживали наркотики протягом останніх 12 місяців*	22,0	26,6	31,4	29,8	20,2	19,1	16,5	10,7	8,3	8,5	12,5	9,0	12,4	12,2
Об'єктивно пробували**	22	33	47	41	38	25,9	27,8	25,7	25,4	24,2	18,5	24,7	24,5	24,9

* з 2016 року формулювання прямого питання «Чи доводилось Вам пробувати «смак» наркотиків?» змінено на «Чи доводилось Вам пробувати наркотики протягом останніх 12 місяців?».

** Найбільший відсоток позитивних відповідей на питання стосовно віку першої проби наркотиків або частоти вживання різних наркотиків, або шляхів вживання наркотиків.

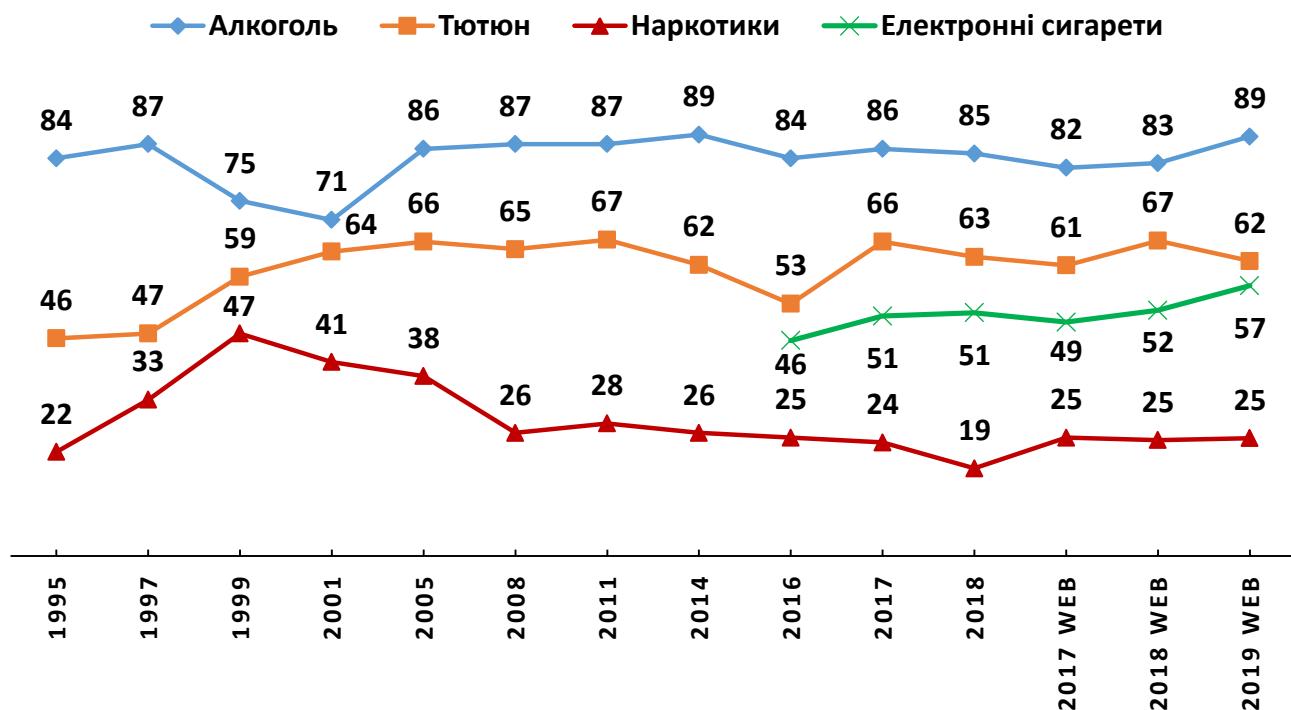

Рис. 1. Динаміка вживання наркотиків, алкоголю, тютюну та електронних сигарет серед Харківської молоді протягом життя у % (дані 1995–2019 років).

У таблиці 2 та на рисунку 2 відображені частоту проб різних психоактивних речовин Харківською молоддю.

Таблиця 2

Процентний розподіл відповідей респондентів на питання «До якого ступеню Ви знайомі з різними психоактивними речовинами?» (% від усіх)

Речовина	Ніколи не пробував	Пробував 1–2 рази	Пробував декілька разів	Пробував понад 10 разів, але не регулярно	Вживав регулярно	Процент спроб
Препарати коноплі (канабіс, марихуана, план, трава, гашиш, молоко тощо)	76,2	9,4	7,0	4,8	2,6	23,8
Чифір	91,9	5,1	1,2	0,6	1,2	8,1
Амфетамін та подібні до нього стимулятори (спід, екстазі, метамфетамін, ефедрон, вінт тощо)	93,5	2,6	1,7	1,4	0,8	6,5
Седативні та снодійні препарати (барбітурати, транквілізатори тощо)	94,1	1,9	2,1	1,1	0,8	5,9
Галюциногени (ЛСД, гриби, PCP, кетамін тощо)	95,1	2,5	1,1	0,7	0,5	4,9
Курильні суміші (спайс, мікси тощо)	96,3	2,5	0,5	0,2	0,5	3,7
Сіль (солі для ванн, швидкість, легалка тощо)	96,5	1,9	0,4	0,5	0,6	3,5
Інгалянти (клей, бензин, розчинник тощо)	97,3	1,8	0,5	0,1	0,3	2,7
Кокаїн (крек)	98,5	0,8	0,2	0,2	0,4	1,5
Опіати в капсулах\пігулках (трамадол тощо)	98,4	0,7	0,5	0	0,4	1,6
Опіати ін’єкційні (героїн, морфін, метадон, кодеїн, черняшка, ширево тощо)	99,1	0,4	0,1	0,1	0,4	0,9
Інші наркотики	98,9	0,4	0,1	0,1	0,4	1,1
Алкогольні напої (пиво, вино, горілка, коньяк тощо)	11,4	6,7	15,7	47,8	18,4	88,6
Тютюнові вироби (цигарки, IQOS, жувальний тютюн тощо)	37,7	14,3	12,0	13,2	22,9	62,3
Електронні цигарки (вейп)	42,9	22,7	19,0	11,3	4,1	57,1

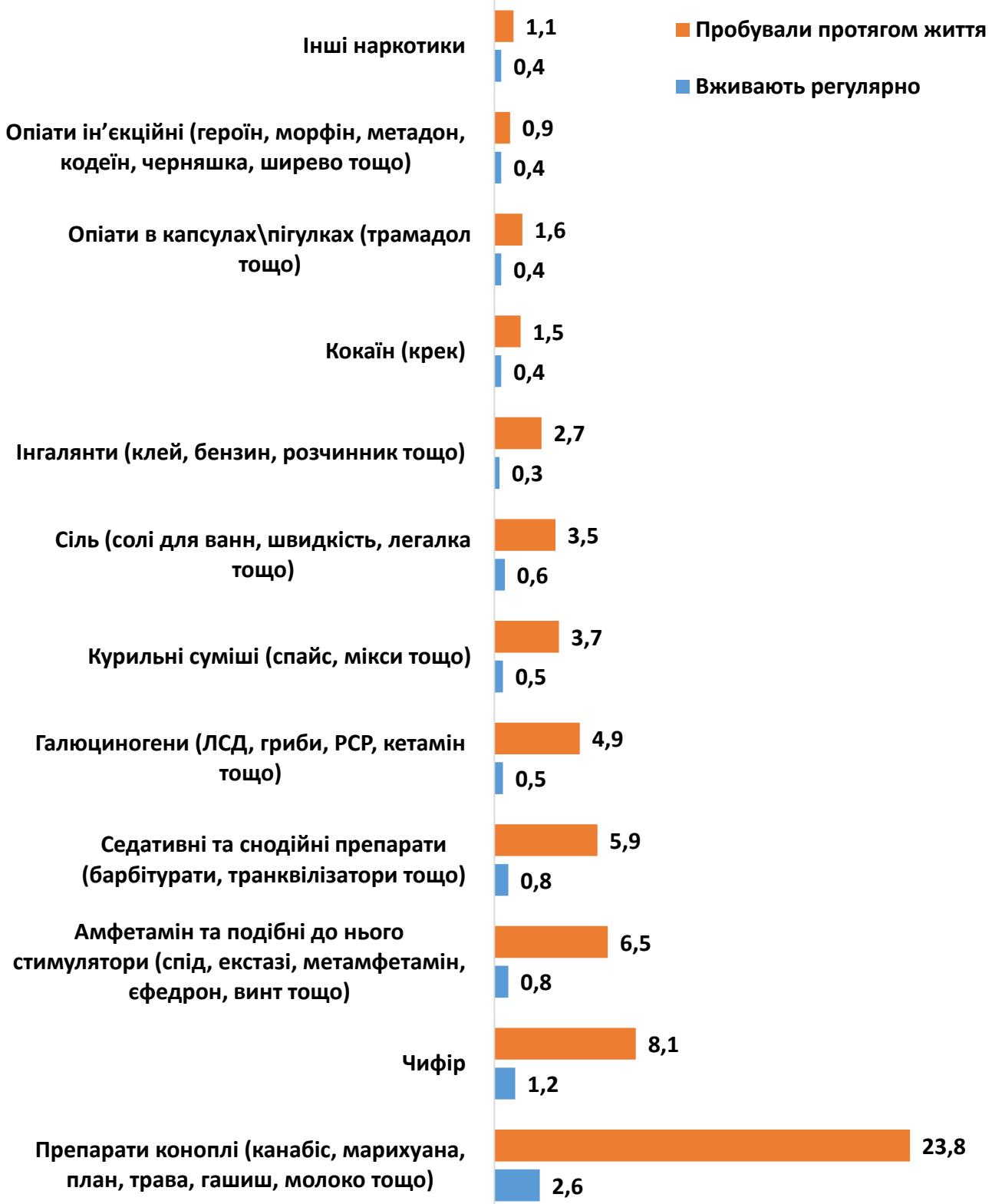

Рис. 2. Процентний розподіл позитивних відповідей респондентів щодо вживання різних видів психоактивних речовин протягом життя та їх регулярного вживання (за виключенням алкоголю, тютюнових виробів та електронних сигарет, які розглянуті у відповідних розділах).

За розповсюдженістю вживання серед Харківської молоді вже багато років перше місце посідають препарати коноплі (23,8 %), на другому місті – чифр (8,1 %), на третьому – амфетамін та подібні до нього стимулятори (6,5 %), на четвертому – седативні та снодійні препарати (5,9 %), на п'ятому – галюциногени (4,9 %). На шостому місті такі синтетичні дизайнерські наркотики, як курильні суміші або спайси (3,7 %) та солі (3,5 %). На сьомому місті інгалянти (2,7 %), на восьмому – кокаїн (1,5 %), на девятому – опіати в капсулах/пігульках (1,6 %) та інєкційні опіати (0,6 %). Інші наркотики вживали 1,1 % опитаних.

Якщо прослідкувати за динамікою вживання препаратів коноплі (табл. 3), яка є найпоширенішим класом психоактивних речовин, то видно, що загальна кількість споживачів конопель у останні роки залишається без змін (23,8 %). Процент регулярних споживачів також залишився на минулорічному рівні (2,6 %).

Таблиця 3
Частота вживання препаратів коноплі (порівняльні дані за 1999–2019 рр.)

Рік	Пробував 1–2 рази	Пробував декілька разів	Пробував понад 10 разів, але не регулярно	Вживаю регулярно	Усього вживали
1999	9,3	17,9	9,7	1,0	37,9
2001	9,9	19,4	8,9	1,4	39,6
2005	13,7	9,6	4,8	1,7	29,8
2008	12	8,6	3,6	1,8	26
2011	13	7,6	2,4	1,3	24,3
2014	9,6	5,0	2,3	0,3	17,2
2016	10,8	7,7	3,7	0,9	23,1
2017	11,3	6,9	3,4	1,2	22,8
2018	10,8	3,6	2,3	1,9	18,6
2017 Web	11,8	5,5	3,8	2,7	23,8
2018 Web	9,4	8,7	3,1	2,7	23,9
2019 Web	9,4	7,0	4,8	2,6	23,8

У таблиці 4 відображені динаміку проб різних психоактивних речовин Харківською молоддю протягом життя, в таблиці 5 відображені динаміку їх регулярного вживання.

Таблиця 4

**Динаміка вживання психоактивних речовин протягом життя за 1999–2019 рр.
(загальний процент спроб)**

Вживання протягом життя	1999	2001	2005	2008	2011	2014	2016	2017	2018	2017 Web	2018 Web	2019 Web
Препарати коноплі (канабіс, марихуана, план, трава, гашиш, молоко тощо)	37,5	36,6	29,8	25,9	24,3	17,2	23,1	22,8	18,6	23,8	23,9	23,8
Опіати в капсулах\пігулках (трамадол тощо)	—	4,5	4,4	6,7	3,7	1,9	1,4	2,0	1,9	1,7	2,4	1,6
Опіати ін’єкційні (героїн, морфін, метадон, кодеїн, черняшка, ширево тощо)*	1,2	1,2	0,7	1,2	0,8	0,8	0,5	1,4	1,3	0,6	1,2	0,9
Опіати медичні: морфін, промедол, кодеїн та ін.	1,4	1,5	1,4	2,2	2	1,8	2,2	2,8	3,6	2,0	3,9	—
Героїн	0,7	0,3	0,3	1,2	0,5	0,8	0,5	1,3	1,1	0,3	1,0	—
Кокаїн (крек)	1,2	0,6	1,2	1,6	1,2	1,2	1,1	1,5	1,8	0,8	1,4	1,5
Чифір	16,5	8,1	9,6	9,4	8,3	7,4	6,2	5,8	5,7	4,1	2,7	8,1
Амфетамін та подібні до нього стимулятори (спід, екстазі, метамфетамін, ефедрон, вінт тощо)**	0,9	0,5	1,2	2,8	1,5	1,8	1	1,5	3,4	3,9	3,6	6,5
Метамфетамін, Первітін (Вінт)	1	0,9	0,9	2,1	1,2	1,1	1	1,8	2,1	1,4	1,5	—
Екстазі (МДМА, Е)	3,8	1,2	1,8	4,3	2,5	1,6	1,4	2,2	2,5	1,9	2,4	—
Ефект, Колдакт та ін.	—	0,5	2	4,2	0,3	0,9	—	—	—	—	—	—
Ефедрон (мулька, джеф)	0,8	0,3	0,2	0,8	0,5	0,5	—	—	—	—	—	—
Седативні та снодійні препарати (барбітурати, транквілізатори тощо) ***	1,1	0,3	0,1	1,4	0,8	0,7	1,7	2,4	2,8	2,2	4,3	5,9
Транквілізатори: сибазон та ін.	2,9	0,9	1,1	0,9	1,3	1,4	0,9	1,8	2,2	1,3	2,7	—
Бутират	—	0,2	0,3	1	1,7	1,1	0,5	1,3	1,1	0,5	1,4	—
Інгалянти (клей, бензин, ацетон та ін.)	5,7	2,7	2,5	3,2	3,2	3,2	1,6	2,8	3,1	2,4	1,7	2,7
Димедрол (немедичне вживання)	17,7	7,2	6,2	6,8	4,1	2,3	1,6	1,8	2,4	1,6	1,7	—
Циклодол	0,5	0,6	0,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Тарен	—	4,2	2	2,8	0,9	0,8	—	—	—	—	—	—
Галюциногени (ЛСД, гриби, РСР, кетамін тощо)****	1,7	0,9	0,8	2,3	1,3	2,2	3,2	3,8	2,8	3,6	3,6	4,9
Псилоцибін, Мескалін та ін.	—	—*	—*	0,8	0,3	0,8	1,1	1,3	1,6	1,6	1,5	—

Фенциклідін	–	0,2	0,1	0,7	0,4	0,7	0,3	1,0	1,1	0,6	0	–
Гриби, рослинні галюциногени	–	0,9	2,1	4,3	2,1	1,4	1,9	2,1	2,2	2,4	1,7	–
Кетамін (каліпсол)	0,9	0,2	0,7	0,9	1,1	0,9	0,3	1,2	1,4	0,6	0,9	–
Курильні суміши (мікси), Спайс	–	–	–	–	13,3	7,9	5,8	5,6	4,9	6,1	5,6	3,7
Сіль (швидкість, легалка, солі для ванн)	–	–	–	–	–	–	3,7	4,3	5,8	3,0	3,1	3,5
Інші наркотики	4,4	2,3	2,9	6,4	2,3	2,8	1,8	2,5	6,4	2,2	2,5	1,1
Алкогольні напої (пиво, вино, горілка, коньяк тощо)	–	71,3	86,3	87	86,8	89,3	84,4	85,7	81,3	82,2	87,9	88,6
Тютюнові вироби (цигарки, IQOS, жувальний тютюн тощо)	59,2	64,3	66,4	64,8	66,8	61,5	53,3	66,4	63,2	61,4	66,6	62,3
Електронні цигарки (вейп)	–	–	–	–	–	–	45,5	50,7	51,4	49,4	51,9	57,1

«–» – показник не вимірювався

«–*» – у 2001 та 2005 роках показник був об'єднаний з показником «ЛСД»

«*» – до 2019 р. показник: Опіати кустарні: черняшка, ширево, ханка, солома та ін.

«**» – до 2019 р. показник: Амфетаміни та ін. стимулятори

«***» – до 2019 р. показник: Барбітурати та ін. снодійні препарати

«****» – до 2019 р. показник: ЛСД (марки, промокашки)

Таблиця 5

Динаміка регулярного вживання психоактивних речовин за 1999–2019 рр.

Регулярне вживання	1999	2001	2005	2008	2011	2014	2016	2017	2018	2017 Web	2018 Web	2019 Web
Препарати коноплі (канабіс, марихуана, план, трава, гашиш, молоко тощо)	1	1,2	1,7	1,8	1,3	0,3	0,9	1,2	1,9	2,7	2,7	2,6
Опіати в капсулах\пігульках (трамадол тощо)	–	0	0,4	0,3	0,3	0,1	0	0,2	0,4	0,3	0	0,4
Опіати ін’єкційні (героїн, морфін, метадон, кодеїн, черняшка, ширево тощо)*	0	0	0,1	0,3	0,1	0,2	0,1	0,1	0,4	0,2	0	0,4
Опіати медичні: морфін, промедол, кодеїн та ін.	0	0	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0	–
Героїн	0	0	0	0,2	0	0,2	0,1	0,4	0,3	0,3	0	–
Кокаїн (крек)	0,1	0	0	0,3	0,1	0	0,1	0,3	0,4	0,3	0	0,4
Чифір	0,6	0,2	0,5	0,7	0,4	0,1	0,5	0,5	0,7	0,5	0	1,2
Амфетамін та подібні до нього стимулятори (спід, екстазі, метамфетамін, ефедрон, вінт тощо)**	0	0	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,3	0,4	0,8	0	0,8

Метамфетамін, Первітін (Вінт)	0,1	0	0,1	0,4	0,2	0,1	0	0,3	0,2	0,3	0	-
Екстазі (МДМА, Е)	0,1	0	0,1	0,3	0,1	0,5	0,2	0,2	0,4	0,5	0	-
Ефект, Колдакт та ін.	-	0	0,1	0,4	0,1	0,1	-	-	-	-	-	-
Ефедрон (мулька, джеф)	0	0	0	0,2	0,1	0,1	-	-	-	-	-	-
Седативні та снодійні препарати (барбітурати, транквілізатори тощо) ***	0	0,1	0	0	0,1	0,2	0,1	0,2	0,4	0,3	0,2	0,8
Транквілізатори: сибазон та ін.	0,1	0	0	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,4	0,5	0,5	-
Бутират	-	0	0	0	0,2	0,2	0	0,2	0,2	0,2	0	-
Інгалянти (клей, бензин, ацетон та ін.)	0,1	0,1	0,1	0,3	0,3	0,7	0,1	0,4	0,4	0,6	0	0,3
Димедрол (немедичне вживання)	0,3	-	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	0,3	0	-
Циклодол	0	0	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Тарен	-	0	0	0,1	0,2	0,2	-	-	-	-	-	-
Галюциногени (ЛСД, гриби, РСР, кетамін тощо)****	0	0	0,1	0	0,1	0,2	0,2	0,3	0,2	0,8	0	0,5
Псилоцибін, Мескалін та ін.	-	-*	-*	0,1	0,1	0,2	0	0,2	0,2	0,3	0	-
Фенциклідін	-	0	0	0,3	0,1	0,2	0,1	0,2	0,3	0,2	0	-
Гриби, рослинні галюциногени	-	0,3	0,3	0,6	0,4	0,4	0,2	0,3	0,3	0,5	0	-
Кетамін (каліпсол)	0	0	0	0,1	0,2	0,1	0	0,1	0,3	0,2	0	-
Курильні суміши (мікс), Спайс	-	-	-	-	0,7	0,5	0,1	0,2	0,5	0,6	0,2	0,5
Сіль (швидкість, легалка, солі для ванн)	-	-	-	-	-	-	0,3	0,7	0,8	0,5	0	0,6
Інші наркотики	0,4	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,4	0,6	1,4	0,9	1,9	0,4
Алкогольні напої (пиво, вино, горілка, коньяк тощо)	-	10,0	9,9	12,2	7,5	7,5	10,5	10,5	8,8	18,0	19,5	18,4
Тютюнові вироби (цигарки, IQOS, жувальний тютюн тощо)	-	26,0	26,4	24,7	19,3	11,2	14,7	14,8	12,2	17,3	17,3	22,9
Електронні цигарки (вейп)	-	-	-	-	-	-	3,1	2,6	2,9	1,9	3,1	4,1

«-» – показник не вимірювався

«-*» – у 2001 та 2005 роках показник був об'єднаний з показником «ЛСД»

«*» – до 2019 р. показник: Опіати кустарні: черняшка, ширево, ханка, солома та ін.

«**» – до 2019 р. показник: Амфетаміни та ін. стимулятори

«***» – до 2019 р. показник: Барбітурати та ін. снодійні препарати

«****» – до 2019 р. показник: ЛСД (марки, промокашки)

У 2019 році було скорочено кількість показників списку психоактивних речовин з 26 до 15, що несуттєво впливає на їх порівняльну здатність (див. примітки до таблиць). Низку окремих речовин було об'єднано в 4 загальні класи: опіати ін'єкційні, амфетамін та подібні до нього стимулятори, седативні та снодійні препарати, галюциногени. А саме було зроблено наступні зміни:

- Введено новий показник «Опіати ін'єкційні (героїн, морфін, метадон, кодеїн, черняшка, ширево тощо)» – об'єднує 3 показники: «Опіати кустарні: черняшка, ширево, ханка, солома та ін.», «Опіати медичні: морфін, промедол, кодеїн та ін.» та «Героїн».
- Введено новий показник «Амфетамін та подібні до нього стимулятори (спід, екстазі, метамфетамін, ефедрон, вінт тощо)» – об'єднує 4 показники: «Амфетаміни та ін. стимулятори», «Метамфетамін, Первітін (Вінт)», «Ефедрон (мулька, джеф)» та «Екстазі (МДМА, Е)».
- Введено новий показник «Седативні та снодійні препарати (барбітурати, транквілізатори тощо)» – об'єднує 2 показники: «Барбітурати та інші снодійні препарати» та «Транквілізатори: сибазон та ін.».
- Введено новий показник «Галюциногени (ЛСД, гриби, РСР, кетамін тощо)» – об'єднує 5 показників: «ЛСД (марки, промокашки)», «Псилоцибін, Мескалін та ін.», «Фенциклідін», «Кетамін (каліпсол)» та «Гриби, рослинні галюциногени».
- Виключено зі списку 2 показники – «Димедрол (немедичне вживання)» та «Бутират».

Аналіз динаміки розповсюдження окремих психоактивних речовин, поданий у таблицях 4 та 5, дозволяє дійти наступних висновків:

- помітно збільшилось вживання стимуляторів, седативних та снодійних препаратів, галюциногенів та інгалянтів;
- збільшилось вживання такого класу синтетичних дизайнерських наркотиків, як «солі», однак дещо зменшилось вживання іншого класу синтетичних дизайнерських наркотиків – так званих «курильних сумішей» («спайсів»);
- стабільним залишається вживання препаратів коноплі (як протягом життя, так і регулярне);
- зменшилось вживання опіатів;
- суттєво збільшився відсоток регулярних споживачів щодо усіх класів психоактивних речовин.

Алкоголь

Динаміка вживання алкоголю подана у таблиці 6 та на рисунку 3. Усього алкоголь протягом життя вживали 88,3 % молодих харків'ян, за останні 3 роки загальна кількість споживачів алкоголю повільно зростає. Відсоток регулярних споживачів залишається відносно стабільним (19,0 %).

Таблиця 6
Частота вживання алкоголю в 2001–2019 рр. (% від усіх)

Рік	Пробував 1–2 рази	Пробував декілька разів	Пробував понад 10 разів, але не регулярно	Вживають регулярно	Пробували всього
2001	1,4	11,9	48,0	10,0	71,3
2005	7,6	18,8	50,0	9,9	86,3
2008	8,8	18,8	47,2	12,2	87
2011	6,8	18,8	53,7	7,5	86,8
2014	7,0	23,4	51,4	7,5	89,3
2016	4,9	20	49	10,5	84,4
2017	5,8	18,9	50,5	10,5	85,7
2018	8,1	19,5	44,9	8,8	81,3
2017 Web	5,4	14,2	44,7	18,0	82,2
2018 Web	6,7	14,2	47,5	19,5	87,9
2019 Web	6,7	15,7	47,8	18,4	88,6

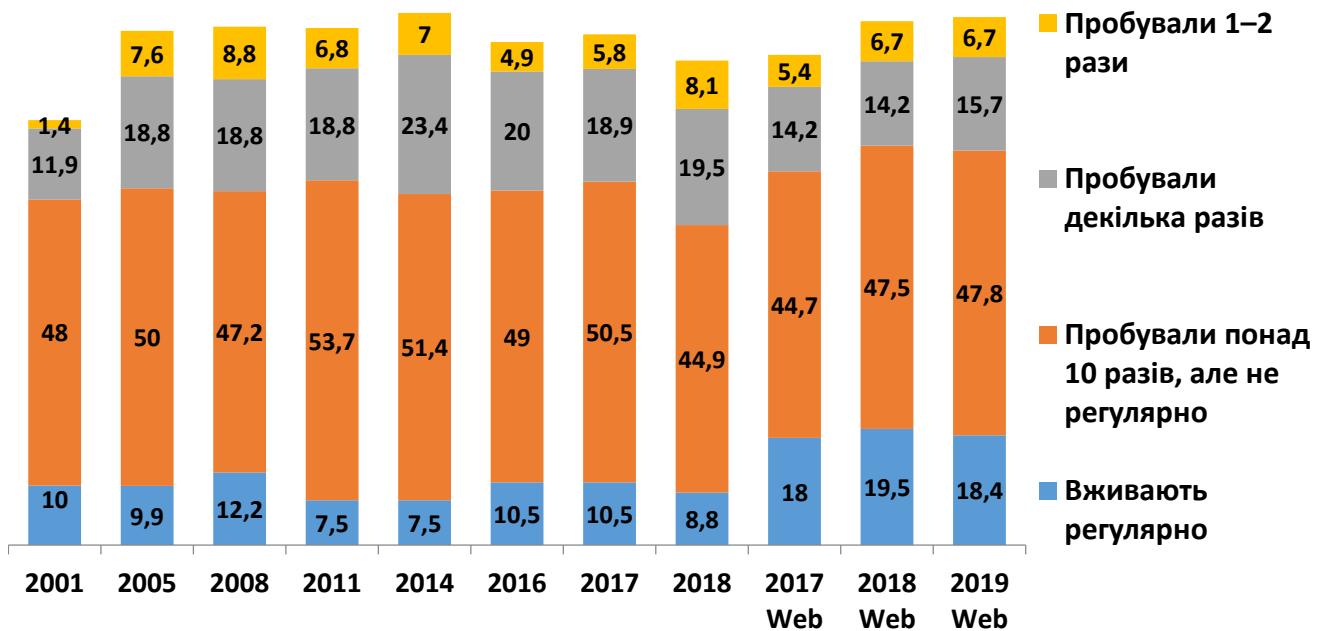

Рис. 3. Динаміка та частота вживання алкоголю у % (дані 2001–2019 років).

Зміни обсягів і структури вживання молоддю спиртних напоїв наведені у таблиці 7 та на рисунку 4. Протягом останніх років відбувається повільне збільшення загальних обсягів уживання алкоголю молоддю, а у структурі вживання зростають обсяги вживання слабоалкогольних коктейлів та міцних спиртних напоїв (горілки, самогону, коньяку тощо).

Таблиця 7

Структура вживання спиртних напоїв харківською молоддю в 1999–2018 рр.
(усереднені показники за тиждень в мілілітрах)

Рік	1999	2005	2008	2011	2014	2016	2017	2018	2017 Web	2018 Web	2019 Web
Пиво	1842	860	1405	800	480	685	565	610	385	682	654
Слабоалкогольні коктейлі	–	172	290	192	145	122	155	175	109	264	378
Вино сухе, шампанське	60	66	74	87	52	97	123	96	65	107	101
Вино міцне	57	31	22	31	13	59	51	42	27	18	22
Горілка, коньяк, самогон	176	86	107	80	51	116	73	58	36	51	65

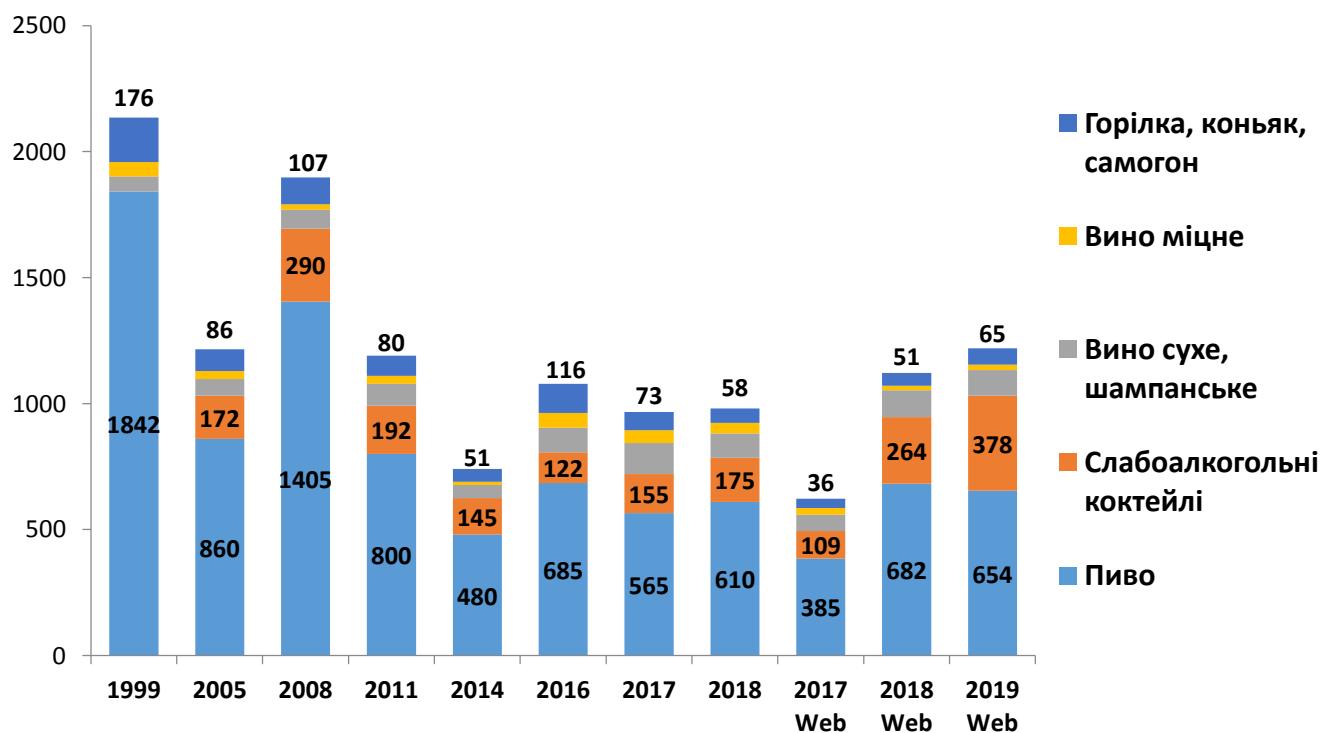

Рис. 3. Обсяги вживання алкоголю молоддю, усереднені показники за тиждень в мілілітрах (дані 1999–2019 років).

Тютюн

Динаміка вживання **тютюнових виробів** (цигарки, IQOS, жувальний тютюн тощо) подана у таблиці 8 та на рисунку 4. Всього тютюнові вироби протягом життя вживали 62,3 % харківської молоді. Порівняно з минулим роком відбулось зниження, у 2018 р. вживали тютюнові вироби 66,6 % (загальне вживання тютюну коливається в межах 63–66 %). Відсоток регулярних споживачів тютюнових виробів у останні роки зростає – у 2019 році він склав 22,9 % (у 2017–2018 рр. – 17,3 %).

Таблиця 8
Динаміка та частота вживання тютюнових виробів у 2001–2019 рр.

Рік	Пробував 1–2 рази	Пробував декілька разів	Пробував понад 10 разів, але не регулярно	Вживаю регулярно	Пробували всього
2001	5,7	12,2	20,4	26,0	64,3
2005	14,5	11,9	14,5	25,5	66,4
2008	14,6	13	12,6	24,7	64,8
2011	17,7	14,1	15,7	19,3	66,8
2014	18,5	16,9	14,9	11,2	61,5
2016	16	16,7	15,9	14,7	53,3
2017	19,5	17,3	14,7	14,8	66,4
2018	16,7	17,3	16,9	12,2	63,2
2017 Web	19,8	11,8	12,4	17,3	61,4
2018 Web	17,3	13,0	19,0	17,3	66,6
2019 Web	14,3	12,0	13,2	22,9	62,3

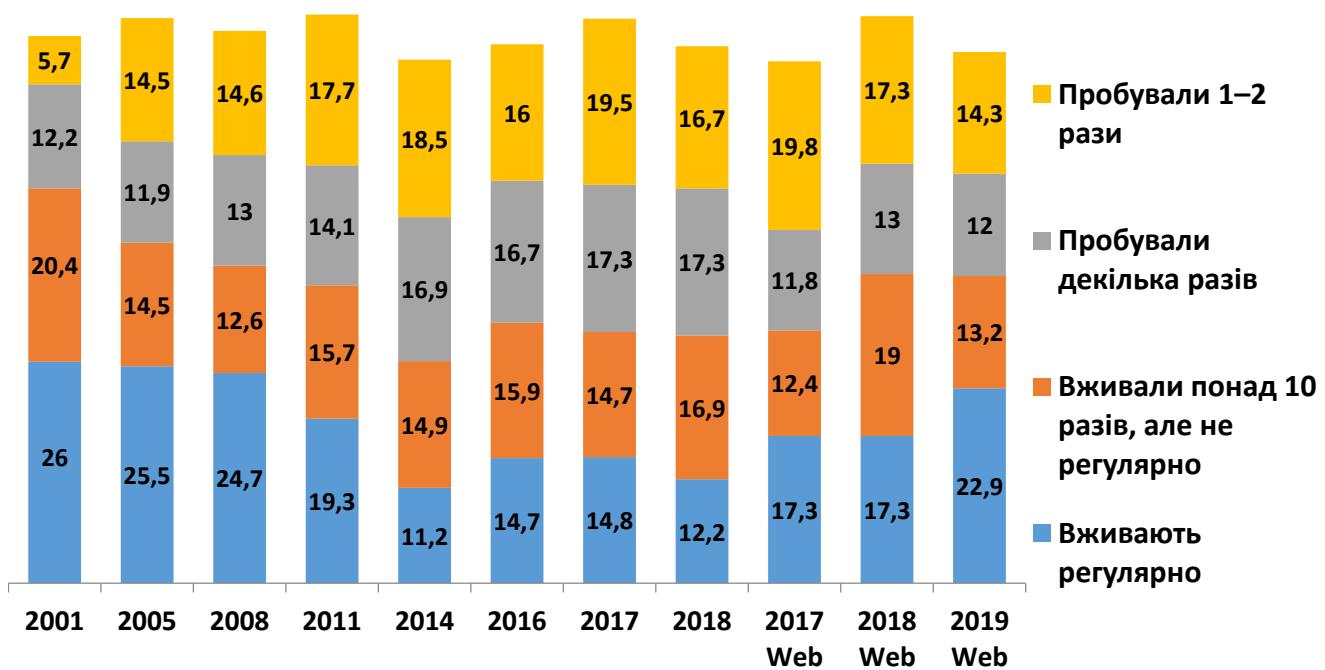

Рис. 4. Динаміка та частота вживання тютюнових виробів у % (дані 2001–2019 років).

У 2016 році було введено новий показник у список психоактивних речовин – електронні сигарети (табл. 9 та рис. 5).

Таблиця 9

Динаміка та частота куріння електронних сигарет (вейп) в 2016–2019 рр.

Рік	Пробував 1–2 рази	Пробував декілька разів	Вживав понад 10 разів, але не регулярно	Вживаю регулярно	Пробували всього
2016	20,1	14,3	8	3,1	45,5
2017	20,7	18,7	8,7	2,6	50,7
2018	19,7	18,8	9,7	2,9	51,4
2017 Web	19,8	16,5	11,2	1,9	49,4
2018 Web	21,4	17,8	9,6	3,1	51,9
2019 Web	22,7	19,0	11,3	4,1	57,1

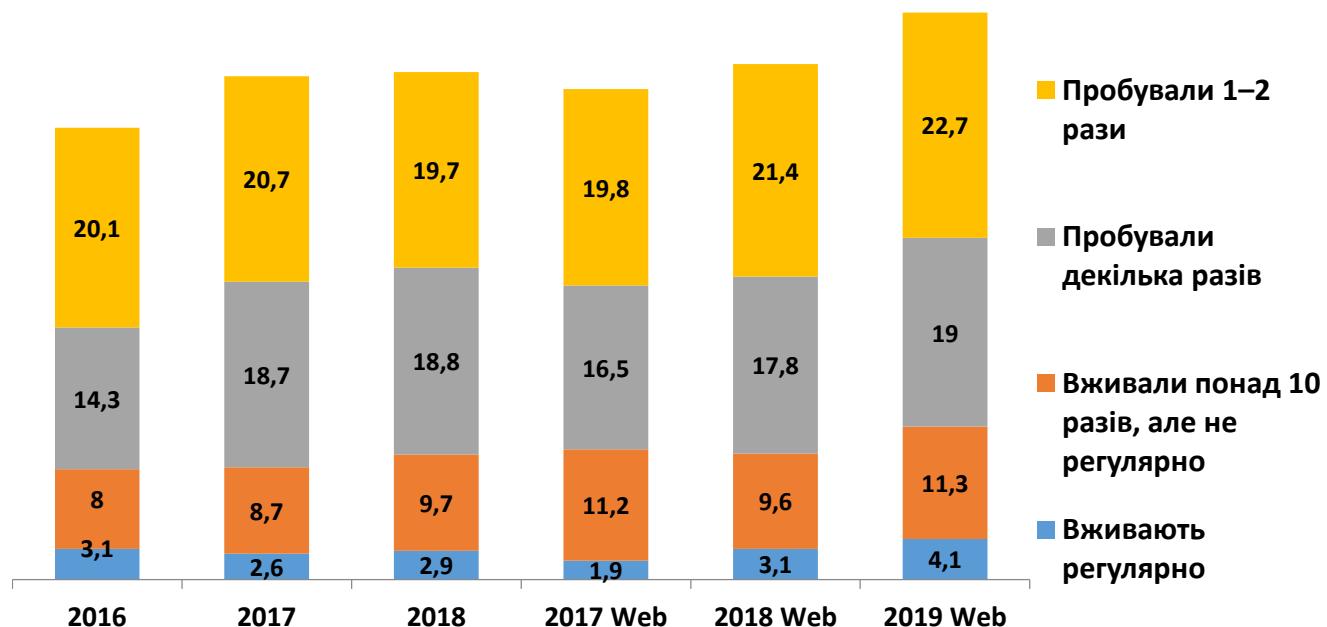

Рис. 5. Динаміка та частота куріння електронних сигарет у % (дані 2016–2019 років).

Відсоток вживання електронних сигарет зростає. Майже дві третини опитаних (57,1 %) пробували протягом життя курити електронні сигарети. Відсоток їх регулярних споживачів («вейперів») повільно зростає (кожного року на 1 %). На відміну від вживання традиційних сигарет, електронними користуються епізодично, в основному їх пробують декілька разів і не переходять на постійне вживання. Тютюнові вироби часто та регулярно курять приблизно дві третини їх споживачів, а електронні сигарети – лише чверть.

Вік першої спроби

Процентний розподіл відповідей на запитання «В якому віці Ви вперше спробували ...» поданий у таблиці 9 та на рисунку 6.

Таблиця 9

Вік першої спроби різних психоактивних речовин у % (дані 2019 року)

Речовина	Не пробував	Менше 10 років	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21 і більше
Тютюн (сигарети)	39,1	5,7	1,9	1,9	3,7	4	6,9	6,9	10,8	9,9	5,4	1,9	1	0,8
Алкоголь	8,9	9,1	1,7	1,9	4,3	7,5	13,3	15,4	20,7	10,4	5	0,9	0,2	0,5
Препарати конопель, покурив «травку»	76,1	0,5	0,1	0	0,3	0,4	1,4	2,1	4,5	4,8	4,7	2,6	1,1	1,2
Наркотики «внутрішньо» як таблетки, порошок	93,2	0,5	0,1	0	0	0	0,1	0,4	0,9	1,6	1,4	0,7	0,7	0,4
Наркотики внутрішньовенно	99,1	0,3	0,1	0	0,1	0	0,1	0	0,1	0,1	0	0	0	0,1

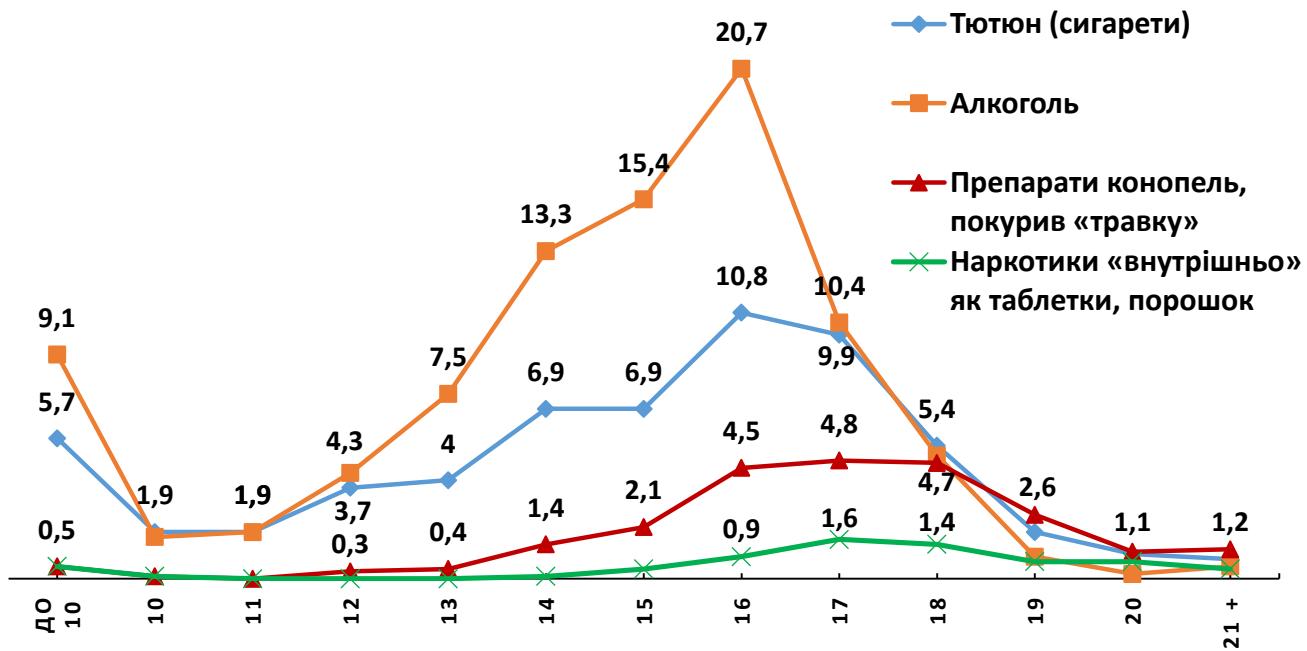

Рис. 6. Вік першої спроби тютюну, алкоголю, куріння коноплі та внутрішнього вживання наркотиків у % (дані 2019 року), проби наркотиків «внутрішньовенно» не відображені внаслідок малої кількості випадків.

Перші одиничні спроби алкоголю та тютюну відбуваються у віці до 10 років, але їх зростання починається з 12 років, пік припадає на 16 років, далі

стрімке зниження, і у 19 років відсоток перших спроб стає нижчим, ніж у 10 років. Після 19 років відсоток перших спроб тютюну вдвічі вищий, ніж алкоголь.

Перші одиничні проби наркотиків починаються у 12 років (до 10 років вони відбуваються, але як виключення), у 14–15 років починається зростання, у 16–18 років зберігається своєрідне «плато» зі стабільним відсотком спроб, пік припадає на 17 років, потім з 19 років цей відсоток повільно знижується, але невеликий відсоток перших спроб продовжує відбуватись. Слід відзначити, що для наркотиків відсоток перших спроб після зниження у 20–21 рік залишається достатньо високим – лише удвічі меншим за пікові показники.

Шляхи вживання наркотиків

Процентний розподіл відповідей на запитання «Якщо Ви вживали наркотики, то які шляхи для цього використовували?» поданий на рисунку 7. Для порівняння використані дані 2016 року.

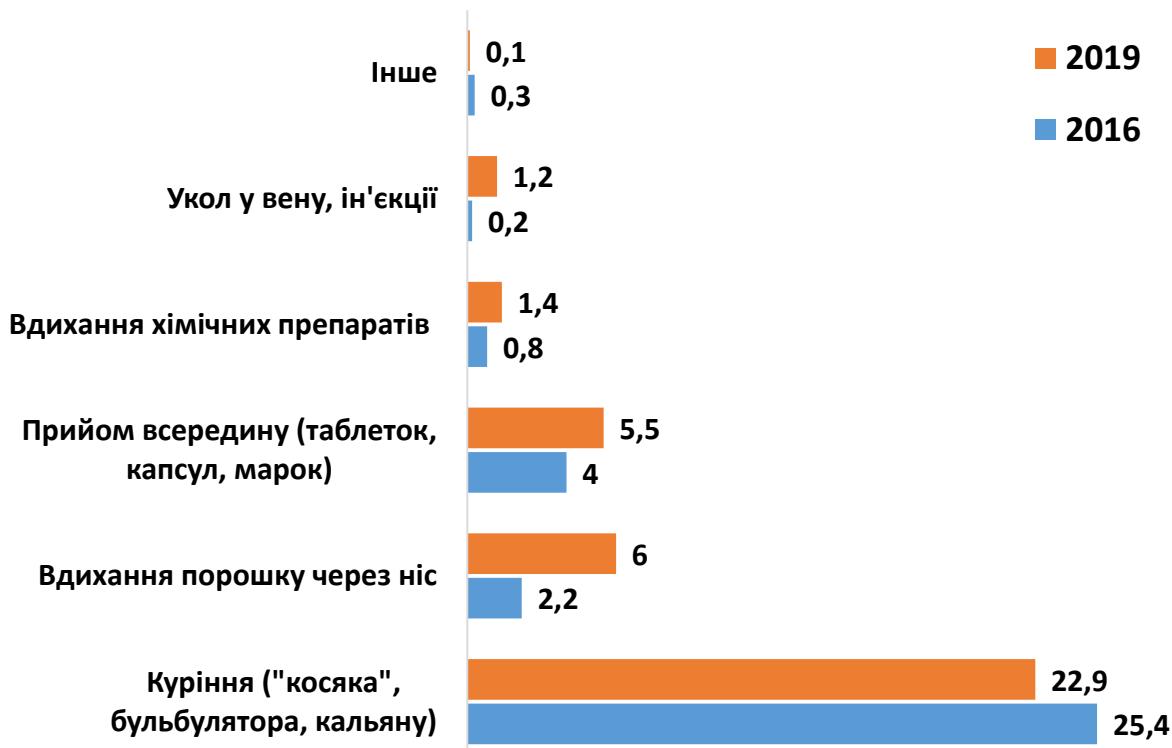

Рис. 7. Процентний розподіл відповідей на запитання «Якщо Ви вживали наркотики, то які шляхи для цього використовували?» (порівняльні дані за 2016 та 2019 роки).

Порівняно з 2016 роком істотно збільшився відсоток респондентів, що використовували шляхи вживання, властиві синтетичним наркотикам та стимуляторам – вдихання порошку через ніс (6 %) та прийом всередину таблеток, капсул, марок (5,5 %). Також збільшився відсоток тих, хто робив собі укол у вену, ін'єкції наркотиків (1,2 %). Найбільш розповсюдженим залишається вживання наркотиків шляхом куріння «косяка», бульбулятора, кальяну (22,9%), цей спосіб властивий препаратам коноплі.

Мотивація вживання наркотиків та алкоголю

Процентний розподіл відповідей на запитання «Якщо Ви коли-небудь вживали наркотики, то що Вас спонукало до цього? Якщо ні – що, на Ваш погляд, спонукає молодь до цього?» поданий на рисунку 7.

Рис. 7. Процентний розподіл відповідей на запитання «Якщо Ви коли-небудь вживали наркотики, то що Вас спонукало до цього? Якщо ні – що, на Ваш погляд, спонукає молодь до цього?» серед тих, хто вживав та не вживав наркотики.

Звертають на себе увагу істотні розбіжності в усвідомленні мотивів адиктивної поведінки між тими хто вживав наркотики, і тими хто їх не вживав.

Для осіб, які мають досвід вживання наркотиків більш значущими, ніж для тих, хто такого досвіду не має, виявились психогенетичні мотиви: гедоністичні (прагнення до задоволення, бажання пережити незвичні почуття), атарактичні (прагнення позбавитись неприємних почуттів, думок, заглушили їх) та гіперактивації поведінки (бажання покращити свій стан, підвищити активність і настрій).

Також для осіб, що мають досвід вживання наркотиків, виявились набагато більш значущими псевдораціональні мотиви, або мотиви вторинної раціоналізації поведінки (мотивировки), які є своєрідними субкультурними міфами: «В житті треба все спробувати, а зупинитись можна будь-коли» та «Легкі наркотики не можуть серйозно нашкодити, їх вживання має навіть позитивні сторони».

Для осіб, які не мають досвіду вживання наркотиків, виявились більш значущими соціальні мотиви: субмісивні – підкорення груповому тиску (вплив друзів, компанії), псевдокультурні – пов’язані з прагненням узгодити особистий досвід з вимогами мікрокультури (бажання стати «своїм» у компанії).

Решта мотивів адиктивної поведінки розміщується в ієрархії для обох груп (і тих, хто вживав наркотики, і тих хто їх не вживав) однаково.

Менш значущою для обох груп виявилась мотивація відсутності внутрішнього та зовнішнього контролю: «Невміння контролювати себе» та «Відсутність зовнішнього контролю з боку дорослих».

Фактор моди (це модно, престижно в молодіжному середовищі) виявився ще менш значущим для обох груп.

Найменш значущими для обох груп виявились патологічні мотиви: мотиви синдрому відміни (щоб нормально себе почувати, щоб не було «ломки»), мотиви самопошкодження (вживання «на зло всім» з духу протиріччя), адиктивні мотиви які виражают патологічний потяг (неможливість пересилити тягу до вживання наркотиків, вживаю завжди, коли вони у мене є або коли відається така можливість).

Динаміка сприйняття молоддю мотивації вживання наркотиків за 2005–2019 роки подана в таблиці 10, в якій наведено відповіді як тих, хто вживав наркотики, так і тих, хто такого досвіду не має. Звертає на себе увагу те, що протягом останніх 15 років зберігається одна й та сама структура сприйняття молоддю мотивації вживання наркотиків. На першому місці субмісивна мотивація (підкорення груповому тиску) – вплив друзів, компанії. На другому місці психологічна мотивація: гедоністична – прагнення до задоволення, бажання пережити незвичні почуття, та атарактична – прагнення позбавитись неприємних почуттів, думок, заглушили їх. На третьому місці псевдокультурна мотивація (прагнення узгодити особистий досвід з вимогами мікрокультури) – бажання стати «своїм» в компанії. На четвертому місці псевдораціональна мотивація (мотивировка, вторинна раціоналізація поведінки, субкультурний міф) – «в житті

треба все спробувати, а зупинитись можна будь-коли». Ієархія інших мотивів також залишається практично незмінною.

Таблиця 10

Динаміка мотивації вживання наркотиків за 2005–2019 роки (у %)

Мотивація	Рік						
	2005	2011	2014	2016	2017	2017 Web	2019 Web
Вплив друзів, компанії	60,5	70,2	69,2	73,3	70,9	43,5	55,3
Прагнення позбавитись неприємних почуттів, думок, заглушити їх	42,9	44,2	37,1	40,4	43,9	36,4	40,2
Прагнення до задоволення, бажання пережити незвичні почуття	48,8	50,8	58,2	63,3	60,2	48,6	40,0
Бажання стати «своїм» в компанії	32,6	34,2	36,9	34,0	36,1	26,7	27,7
В житті треба все спробувати, а зупинитись можна будь-коли	20,5	27,4	26,3	28,2	30,0	25,5	26,8
Бажання покращити свій стан, підвищити активність і настрій	25,3	26,5	24,9	25,7	22,5	22,2	22,6
Невміння контролювати себе	24,5	20,5	25,5	21,8	24,1	21,5	22,2
Легкі наркотики не можуть серйозно нашкодити, їх вживання має навіть позитивні сторони	14,1	14,4	17,8	18,4	19,7	19,8	20,2
Відсутність зовнішнього контролю з боку дорослих	16,4	20,0	23,0	22,0	23,6	16,3	13,8
Це модно, престижно в молодіжному середовищі	12,5	15,3	18,9	15,1	15,9	12,6	10,8
Вживання «на зло всім» з духу протиріччя	3,3	3,6	3,6	0,1	4,5	5,6	7,3
Щоб нормально себе почувати, щоб не було «ломки»	11,3	7,3	7,3	7,3	8,9	7,8	7,2
Неможливість пересилити тягу до вживання наркотиків, вживаю завжди, коли вони у мене є або коли видається така можливість	2,3	0,9	2,9	1,6	2,2	2,6	3,2

Аналіз структури мотивації вживання наркотиків дозволяє зробити наступні висновки:

– по-перше, істотно недооцінюється вплив існуючих у молодіжному середовищі стереотипів та міфів відносно наркотиків – уявлення про відсутність

шкоди від вживання легких наркотиків та хибна думка, що зупинитись можна будь-коли. Це повинно враховуватись у ході таргетування профілактичних заходів;

– по-друге, істотно недооціненими є психологічні мотиви, а саме домінування гедоністичної та атарактичної мотивації, що вказує на актуалізовану потребу молоді в подоланні психологічних проблем, з якими вони стикаються, за допомогою наркотиків а не адаптивних поведінкових копінг-стратегій.

Таким чином, у групі ризику знаходяться молоді люди, які не можуть знайти іншого способу позбавитись неприємних почуттів, думок, або прагнуть до задоволення, бажають пережити незвичні почуття і потрапляють до компанії, де їм пропонують спробувати наркотик. Під тиском групи такі молоді люди мають багато шансів зробити першу спробу наркотиків. Цьому істотно сприяють поширені соціальні стереотипи та міфи щодо вживання наркотиків (в житті треба все спробувати, а зупинитись можна будь-коли).

З періодичністю раз на 3–5 років до інструментарію дослідження включається модифікована нами методика кількісного **вимірювання мотивації вживання алкоголю** (МПА) В. Ю. Зав'ялова. Ця методика оцінює алкогольну мотивацію за дев'ятьма шкалами, що об'єднані в три блоки (соціальні, психологічні та патологічні мотиви). Кожний блок містить три мотиваційні шкали.

До блоку соціальної мотивації належать традиційні (соціально і культурно обумовлені), субмісивні (підкорення груповому тиску) та псевдокультурні (пов'язані з прагненням людини узгодити особистий досвід з вимогами «алкогольного мікросередовища», в якому вона функціонує) мотиви.

До блоку психологічної мотивації відносять гедоністичні (прагнення отримати задоволення від випивки), атарактичні (прагнення зняти напругу, неприємні переживання) мотиви та мотиви гіперактивації поведінки (прагнення підвищити власну активність, настрій).

До блоку патологічної мотивації відносять мотиви похмілля (прагнення зняти прояви абстинентного синдрому), адиктивні мотиви (виражають патологічний потяг до алкоголю) та мотиви самопошкодження (прагнення вживати алкоголь всупереч оточуючим і собі при усвідомленні шкоди від цього).

У таблиці 11 подано зміни у структурі мотивації вживання алкогольних напоїв молоддю за останні 20 років (виміри проводились у 1999, 2005, 2016, 2017 та 2019 роках). Ступінь вираженості мотивів за кожною шкалою оцінюється за індексною оцінкою в балах: мінімум 0, максимум 4 бали. Перерахунок у бали здійснюється шляхом присвоєння числових значень відповідям на запитання «Як часто різні обставини спонукають Вас до вживання спиртних напоїв?»: постійно = 4, досить часто = 3, час від часу = 2, доволі рідко = 1, ніколи = 0, важко відповісти = 0,5.

Загальним показником є «індекс мотиваційної напруги» (Імн), який виражає ступінь генералізації алкогольної мотивації в свідомості молодих людей та розраховується як сума індексних оцінок у балах за всіма шкалами.

Таблиця 11.

Структура мотивації вживання алкоголю молоддю м. Харкова за 1999-2019 рр. (усереднена оцінка в балах від 0 до 4)

	Мотиви	Рік					
		1999	2005	2016	2017	2017 Web	2019 Web
Соціальні	Субмісивні (запрошення друзів, «тиск» групи, інших людей)	1,85	1,15	1,69	1,33	1,15	1,06
	Традиційні (звичаї і традиції, пов'язані з застіллям, святами, весіллями, похоронами і т.п.)	2,26	1,82	1,25	1,71	1,55	1,50
	Псевдокультурні (робоча обстановка, прагнення полегшити ділові контакти, обміни угоду і т.п.)	1,11	0,65	0,59	0,59	0,49	0,60
Психологічні	Гедоністичні (бажання отримати задоволення)	1,21	0,89	0,91	0,95	0,97	1,12
	Гіперактивації (бажання підвищити свою активність та інтерес до життя)	0,77	0,51	0,89	0,43	0,44	0,55
	Атарактичні (бажання відволіктися, забутися, скинути стрес)	1,18	0,87	0,41	0,92	0,98	1,12
Патологічні	Адиктивні (сильне бажання напитися, тяга до алкоголю)	0,42	0,21	0,27	0,19	0,12	0,38
	Похмільні (бажання похмелитися, відновити самопочуття)	0,38	0,21	0,22	0,29	0,27	0,17
	Самопошкодження (бажання пити безупинно на шкоду собі та іншим, немає сил зупинитися)	0,21	0,09	0,12	0,13	0,08	0,11
Загальний індекс мотиваційної напруги (Імн)		9,39	6,4	6,35	6,54	6,05	6,61

Домінуючою мотивацією вживання алкоголю серед молоді залишається «традиційна» (звичаї і традиції, пов'язані з застіллям, святами, весіллями, похоронами і т.п.). Але останнього року структура алкогольної мотивації зазнала суттєвих змін, а саме:

1) збільшився ступінь загальної генералізації алкогольної мотивації (загальний індекс мотиваційної напруги, Імн);

2) помітно збільшилась психологічна мотивація вживання алкоголю (гедоністична та атарактична);

3) патологічні мотиви вживання алкоголю завжди були найменш представленими в структурі алкогольної мотивації молоді, але цього року адиктивна мотивація (сильне бажання напитися, тяга до алкоголю) зросла втричі. Це є тривожним сигналом.

4) решта мотивів залишились без істотних змін. Зростання мотиваційної напруги відбулось за рахунок збільшення гедоністичної, атарактичної та адиктивної мотивації вживання алкоголю. Це свідчить про збільшення частини молоді, яка користується алкоголем задля «вирішення» власних психологічних проблем і відчуває бажання напитися, щоб подолати неприємні почуття або стрес.

На рисунку 8 показано ступінь вираженості мотивації вживання алкоголю серед тих, хто вживає алкоголь рідко, часто та регулярно.

Рис. 8. Ступінь вираженості мотивації вживання алкоголю серед тих, хто вживає алкоголь рідко (пробував 1–2 рази або пробував декілька разів), часто (вживає понад 10 разів, але не регулярно) та вживає (вживає) регулярно.

Для ілюстрації відмінностей у мотивації вживання алкоголю між тими, хто його вживає з різною частотою, ми виділили 3 групи споживачів алкоголю, виключивши із аналізу 11,4 % опитаних, які повідомили, що не вживали алкоголь протягом життя. Споживачі алкоголю розподілились наступним чином:

- 1) вживає алкоголь рідко (22,4 %) – в цю групу ми об'єднали тих, хто пробував алкоголь 1–2 рази або пробував його декілька разів;
- 2) вживає алкоголь часто (47,8 %) – вживали більш 10 разів, але не регулярно;
- 3) вживає алкоголь регулярно (18,4 % молоді).

Між цими трьома групами існують відмінності у мотивації вживання алкоголю, а саме:

- по-перше, алкогольна мотивація набагато більше виражена серед тих, хто вживає алкоголь частіше;
- по-друге, серед регулярних споживачів алкоголю істотно більше вираженими є психологічні мотиви;
- по-третє, для епізодичних споживачів алкоголю соціальні мотиви (традиційні та субмісивні), мають більше значення, ніж психологічні.

Наведене дозволяє дійти висновку, що умовний шлях вживання алкоголю для молоді у більшості випадків починається з традиційного застілля під «тиском» групи, а продовжується через бажання напитися, щоб отримати задоволення або подолати неприємні почуття, відволіктися, скинути стрес, оскільки алкоголь надає ілюзію швидкого подолання власних психологічних проблем. Через легку доступність алкоголю для молоді в нашій країні та практичну відсутність системи моніторингу психічного здоров'я у школах та закладах вищої освіти алкоголь стає своєрідними «ліками» від психологічних проблем для молоді, про що свідчить зростання психологічної мотивації його вживання, зафіксоване нами в цьому році.

Щодо **мотивації вживання наркотиків у майбутньому** – три чверті опитаних повідомили, що не мають подібних намірів, а 7,5 % – мають наміри вживати наркотики у майбутньому. На запитання «Чи є у Вас мотиви чи наміри вживати наркотики в майбутньому?» відповідь «Так» надали 3,3 % опитаних, «Скоріше так, ніж ні» – 4,2 %, «Важко відповісти» – 4,2 %, «Скоріше ні, ніж так» – 13,5 %, «Ні» – 74,8 %. Порівняно з минулими роками відсоток осіб, що мають наміри вживати наркотики у майбутньому, зріс. У 2017 році таких осіб було 3,8 % («Так» – 1,2 %; «Скоріше так» – 2,6 %). У 2014 році таких осіб було ще менше – 2,3 % («Так» – 1,3 %; «Скоріше так» – 1 %).

Гендерні особливості вживання наркотиків, алкоголю та тютюну

У таблиці 12 та на рисунку 9 подано процентний розподіл відповідей на запитання щодо вживання наркотиків, алкоголю та тютюну серед жінок та чоловіків (відсоток рахується окремо для жінок і окремо для чоловіків), а також співвідношення жінок та чоловіків серед споживачів наркотиків, алкоголю та тютюну (відсоток рахується серед жінок і чоловіків разом).

Таблиця 12

Вживання наркотиків, алкоголю та тютюну серед жінок та чоловіків

Частота вживання	Відсоток споживачів дляожної статі		Співвідношення (Жін. + Чол. = 100 %)	
	Жінки	Чоловіки	Жінки	Чоловіки
Вживали наркотики протягом останніх 12 місяців	8,3	15,9	33,6	66,4
Вживали наркотики протягом життя	19,1	30,4	37,8	62,2
Вживали канабіноїди протягом життя	17,8	29,6	36,6	63,4
Вживали алкоголь протягом життя	90,8	86,5	50,3	49,7
Вживали тютюн протягом життя	58,4	66,2	45,9	54,1

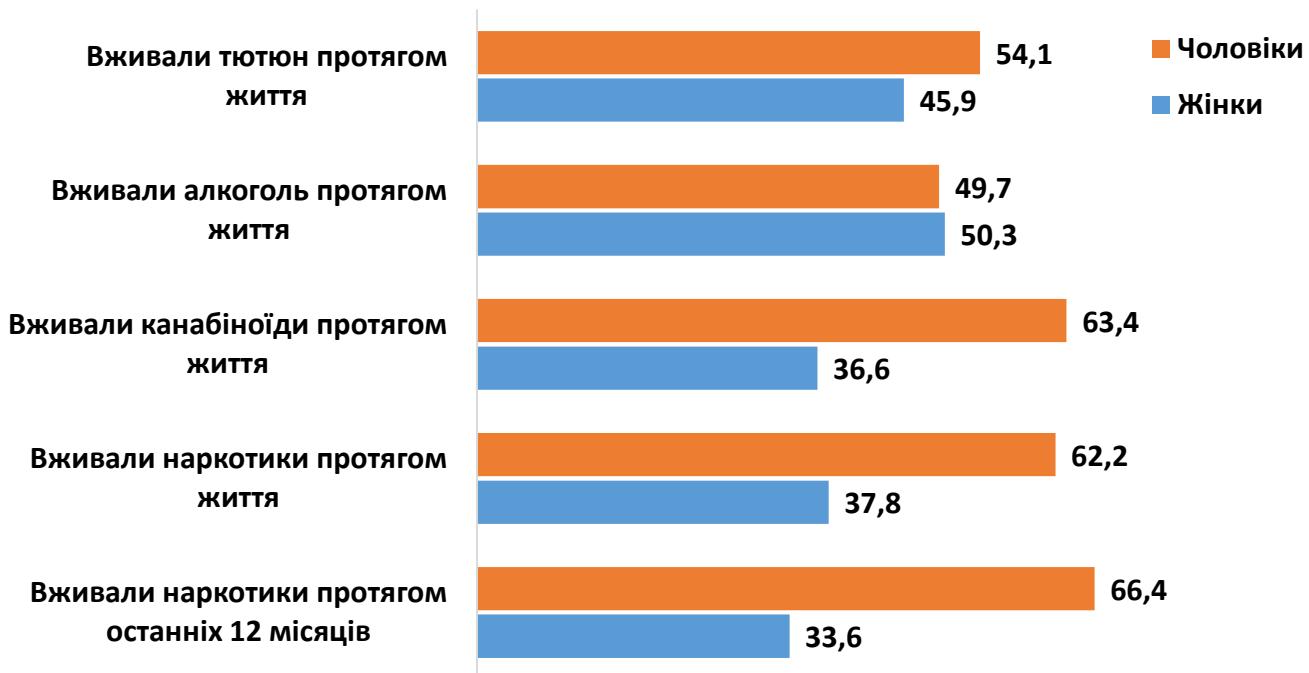

Рис. 9. Вживання наркотиків, алкоголю та тютюну серед жінок та чоловіків (співвідношення між жінками та чоловіками, Жін. + Чол. = 100 %).

Протягом останніх 12 місяців наркотики вживали 8,3 % жінок та 15,9 % чоловіків, їх співвідношення становить на 1 жінку 2 чоловіки (33,6 % на 66,4 %).

Протягом життя наркотики вживали 19,1 % жінок та 30,4 % чоловіків, їх співвідношення становить приблизно на 2 жінки 3 чоловіки (37,8 % на 62,2 %).

Препарати коноплі протягом життя вживали 17,8 % жінок та 29,6 % чоловіків, їх співвідношення також становить приблизно 2 жінки на 3 чоловіки (36,6 % на 63,4 %).

Алкоголь протягом життя вживали 90,8 % жінок та 86,5 % чоловіків, їх співвідношення становить приблизно 50 до 50, але жінки переважають (50,3 % на 49,7 %). Алкоголь є єдиною речовиною, серед споживачів якої переважають жінки.

Тютюн протягом життя вживали 58,4 % жінок та 66,2 % чоловіків, їх співвідношення також становить приблизно 50 до 50, але чоловіки переважають (45,9 % на 54,1 %).

У таблиці 13 показано співвідношення жінок та чоловіків серед осіб, що з різною частотою вживали канабіноїди, алкоголь та тютюн. Відповіді на запитання щодо частоти вживання різних наркотиків, які були подані вище у таблиці 2, для зручності аналізу були об'єднані у 3 категорії: вживає рідко (пробував 1-2 рази або пробував декілька разів), вживає часто (вживав понад 10 разів, але не регулярно) та вживає (вживав) регулярно.

Таблиця 13

Частота вживання канабіноїдів, алкоголю та тютюну: співвідношення між жінками та чоловіками (Жін. + Чол. = 100 %)

		Рідко	Часто	Регулярно	Всього
Канабіноїди	Жінки	41,0	31,6	18,9	36,6
	Чоловіки	59,0	68,4	81,1	63,4
Алкоголь	Жінки	52,9	53,2	39,7	50,3
	Чоловіки	47,1	46,8	60,3	49,7
Тютюн	Жінки	51,7	49,6	37,0	45,9
	Чоловіки	48,3	50,4	63,0	54,1

Співвідношення жінок та чоловіків серед епізодичних споживачів препаратів коноплі приблизно 40/60, серед тих, хто вживає канабіноїди часто, – приблизно 30/70, а серед регулярних споживачів відсоток жінок стає ще меншим – 20/80.

Співвідношення жінок та чоловіків серед рідких та частих споживачів алкоголю приблизно 50/50 з невеликою перевагою жінок, і тільки серед регулярних споживачів алкоголю чоловіків більше – співвідношення приблизно 40/60.

Для тютюну співвідношення жінок та чоловіків серед його споживачів майже таке саме, як і для алкоголю: серед рідких та частих споживачів алкоголю – приблизно 50/50 з невеликою перевагою жінок у разі рідкого вживання і чоловіків у разі частого вживання, і тільки серед регулярних споживачів тютюну співвідношення чоловіків та жінок стає приблизно 40/60.

Як бачимо на прикладі препаратів коноплі – зі ростанням частоти вживання наркотиків серед їх споживачів зростає відсоток чоловіків. Але, на відміну від наркотиків, для алкоголю та тютюну співвідношення жінок та чоловіків розподіляється приблизно порівну, навіть з невеликою перевагою жінок, і тільки серед їх регулярних споживачів чоловіки переважають у співвідношенні 2 жінки на 3 чоловіка.

Правопорушення

Респондентам також були поставлені питання про випадки скоєння правопорушень у стані алкогольного і наркотичного сп'яніння та з метою дістати гроші на наркотики (табл. 14 та рис. 10). За даними опитування 2019 року 11,9 % молодих людей зізнались у тому, що скоювали правопорушення в стані алкогольного сп'яніння, 2,1 % – в стані наркотичного сп'яніння, і 0,7 % респондентів визнали, що скоювали правопорушення з метою отримання грошей на наркотики. Порівняно з 2018 роком відбувається збільшення кримінальної активності молоді, пов'язаної зі вживанням наркотиків та алкоголю.

Таблиця 14

Процентний розподіл позитивних відповідей на питання «Чи скоювали Ви коли-небудь правопорушення в стані алкогольного сп'яніння? ... наркотичного сп'яніння? ... з метою дістати гроші на наркотики? (буль-які правопорушення, в тому числі хуліганство)» (% від усіх)

Скоювали правопорушення	Рік						
	2014	2016	2017	2018	2017 Web	2018 Web	2019 Web
в стані <u>алкогольного сп'яніння</u>	13,6	14,8	12,8	9,6	11,2	11,5	11,9
в стані <u>нarcотичного сп'яніння</u>	1,1	1,5	1,3	3,2	0,7	1,3	2,1
з метою <u>дістати гроші на наркотики</u>	0,5	0,3	0,8	2,0	0,9	0,3	0,7

Рис. 10. Динаміка скоєння правопорушень у стані алкогольного і наркотичного сп'яніння та з метою дістати гроші на наркотики (2014–2019 pp.).

Контакти із суб'єктами нелегального обігу наркотиків

Контакти харківської молоді з суб'єктами нелегального обігу наркотиків відображені у таблиці 15. Всього у 2019 році з продавцями наркотиків зустрічались 11,3 % респондентів, тоді як в 2018 році про це повідомили 13,1 % опитаних віч-на-віч та 17,7 % опитаних через інтернет. Відбувається зменшення особистих (віч-на-віч) контактів молоді із суб'єктами нелегального обігу наркотиків, але відсоток контактів із продавцями наркотиків опосередковано (через месенджери, соціальні мережі, інтернет тощо) перевищує відсоток особистих контактів – про контакти з продавцями наркотиків через інтернет повідомили 12,8 % опитаних. Ці дані свідчать про те, що наркобізнес переміщується у віртуальний простір.

Якщо говорити про ініціативу цих зустрічей, то, як і у минулі роки, найбільший відсоток опитаних повідомляє про те, що зустріч із продавцем наркотиків була випадковою (54 %). На другому місці протягом усіх років опитування була ініціатива друзів (21,3 %), але цього року на другому місці опинилась зустріч за власною ініціативою (24,2 %), що є дуже тривожним сигналом. На останньому місті залишається зустріч за ініціативою продавця наркотиків (9,9 %).

Таблиця 15
Соціальні контакти з суб'єктами нелегального обігу наркотиків

Рік	1999	2001	2005	2008	2011	2014	2016	2017	2018	2017 Web	2018 Web	2019 Web
Зустрічались з продавцями наркотиків особисто (віч-на-віч)	33,3	31,4	22	24,5	22,4	13,1	19,2	21	13,1	18,1	17,7	11,3
Спілкувались з продавцями наркотиків опосередковано – через месенджери, соціальні мережі, Інтернет тощо												12,8
Якщо Ви зустрічались із продавцями наркотиків, то від кого походила ініціатива? (можливо обрати декілька відповідей, тому сумарний відсоток перевищує 100 %)												
Від мене	7,1	13,1	6,0	10,1	6,5	11,8	9,5	7,4	10,1	16,5	15,9	24,2
Від продавця	8,2	6,8	11,6	11,9	9,8	15,1	8,0	8,1	9,0	9,7	8,4	9,9
Від моїх друзів, знайомих	23,8	17,1	23,7	32,8	30,4	27,0	25,6	26,6	33,0	27,2	31,6	21,3
Це була випадкова зустріч	32,1	31,7	35,5	45,1	53,3	46,1	56,9	57,9	46,1	63,1	64,3	54,0

Оцінка доступності наркотиків

Регулярно протягом моніторингу респондентам ставились питання: «Наскільки важко (чи легко) молодій людині «дістати» наркотики, психоактивні речовини в м. Харків?» В таблиці 16 подано процентний розподіл відповідей на питання «Наскільки важко (чи легко) молодій людині «дістати» наркотики, психоактивні речовини в м. Харків?». Аналіз динаміки цього показника дозволяє зробити наступні висновки:

– по-перше, протягом усіх років спостереження молодь у цілому схиляється до того, що наркотики в м. Харків дістати скоріше легко, ніж важко. До останнього року цей відсоток коливався від 40 % до 50 %, а у 2019 році піднявся до 65,3 %;

– по-друге, значний відсоток респондентів (близько 45 %) ухиляється від прямих відповідей, що характерно для тих молодих людей, які знаходяться за межами наркотичної субкультури;

– по-третє, в останній рік, за суб'єктивними оцінками Харківської молоді, значно зросла доступність наркотиків – про те, що наркотики дістати легко у 2019 році повідомили 65,3 % опитаних (50 % у 2018 р., 45 % у 2017 р.). У 2019 році показник доступності наркотиків виявився найвищим за усі 25 років опитування. На нашу думку, на зростання доступності наркотиків істотно впливає можливість придбати їх через мережу інтернет, за допомогою месенджерів тощо.

Таблиця 14

Розподіл відповідей на питання: «Наскільки важко (чи легко) молодій людині «дістати» наркотики, психоактивні речовини в м. Харків?»
(індекс доступності коливається від «-1» – важко, до «+1» – легко)

Рік	1995	1997	1999	2001	2005	2008	2011	2014	2016	2017	2018	2017 Web	2018 Web	2019 Web
Важко	3,2	1,8	1,3	4,6	4,0	4,1	1,7	5,2	2,1	2,3	3,8	2,0	1,6	2,2
Скоріше важко	8,7	5,2	4,3	4,1	6,9	5	5	7,3	5,9	6,2	8,8	5,6	4,1	4,4
Складно відповісти	45,4	40,0	40,5	29,3	47,4	40,3	46,6	55,5	47,4	42,8	40,6	47,1	44,4	28,2
Скоріше легко	24,6	32,4	34,9	34,5	28,9	32,2	31	29,1	28,8	32,9	27,7	29,2	33,2	33,7
Легко	18,2	20,5	19,0	27,5	12,7	18,3	15,7	10,1	15,1	15,8	18,9	16,2	16,7	31,6
Легко + Скоріше легко	42,8	52,9	53,9	62	41,6	50,5	46,7	39,2	43,9	48,7	46,6	45,4	49,9	65,3
Важко + Скоріше важко	11,9	7	5,6	8,7	10,9	9,1	6,7	12,5	8	8,5	12,6	7,6	5,7	6,6
Індекс доступності*	0,23	0,33	0,33	0,38	0,21	0,28	0,27	0,12	0,24	0,26	0,24	0,25	0,29	0,44

*Індекс доступності коливається від «-1» – важко, до «+1» – легко. Перерахунок у індекс здійснено шляхом присвоєння цифрових значень відповідям «Важко» = -1; «Скоріше важко» = -0,5; «Складно відповісти» = 0; «Скоріше легко» = 0,5; «Легко» = 1.

Вживання наркотиків у соціальному оточенні харківської молоді

Вживання наркотиків не починається в соціальному вакуумі, молоді люди дізнаються про наркотики та отримують їх від інших людей. Тому від початку дослідження ми слідкуємо за вживанням наркотиків у соціальному оточенні Харківської молоді. Показники цієї групи, за ступенем заглиблення в соціокультурне поле вживання наркотиків, включають: так зване «ближнє коло» – близьких та родичів; «далнє коло» – знайомих; зустріч з людиною в стані наркотичного сп'яніння; потрапляння в ситуацію вживання наркотиків; отримання пропозиції вжити наркотики. Динаміка цих показників (% позитивних відповідей) за 1995–2019 роки ода

Таблиця 17

Вживання наркотиків у соціальному оточенні Харківської молоді

Рік	1995	1997	1999	2001	2005	2008	2011	2014	2016	2017	2018	2017 Web	2018 Web	2019 Web
Вживання наркотиків у соціальному оточенні респондентів (%)														
Бачили людину в стані наркотичного сп'яніння	64,8	73,3	78,9	79,4	72,2	69,7	72,1	60,7	66,5	67,0	61,7	57,9	65,9	69,7
Знайомі з людиною, що вживає наркотики	59,1	62,1	68,7	68,5	54,6	55	53,2	46,7	51,3	56,3	52,6	57,3	58,4	59,4
Є споживач наркотиків серед близьких людей	28,3	32,8	26,2	28,0	17,2	13,9	14,2	10,1	13,3	15,7	15,6	18,8	20,4	18,1
Вживання наркотиків у присутності респондентів (%)														
Потрапляли у ситуацію, коли у їх присутності вживали наркотики	52,3	54,0	55,7	51,6	43,5	37,7	37,6	27,7	33,4	36,5	33,9	33,1	33,9	36
Це було один раз	24,4	26,0	22,2	24,6	26,7	28,3	30,9	41,9	30,4	32,1	27,6	27,0	30,2	26,2
Це було декілька разів	58,0	52,4	55,8	51,2	57,5	54,2	57,8	46,0	54,8	54,6	57,1	55,3	53,7	57,3
Це було багато разів	17,6	21,6	22,0	24,2	15,9	17,5	11,3	12,1	13,8	13,2	14,9	17,6	16,0	20,2
Ім пропонували приєднатись	42,5	51,4	62,1	62,0	48,8	51,2	44,7	31,6	27,1	29,2	54,1	21,9	73,5	70,3

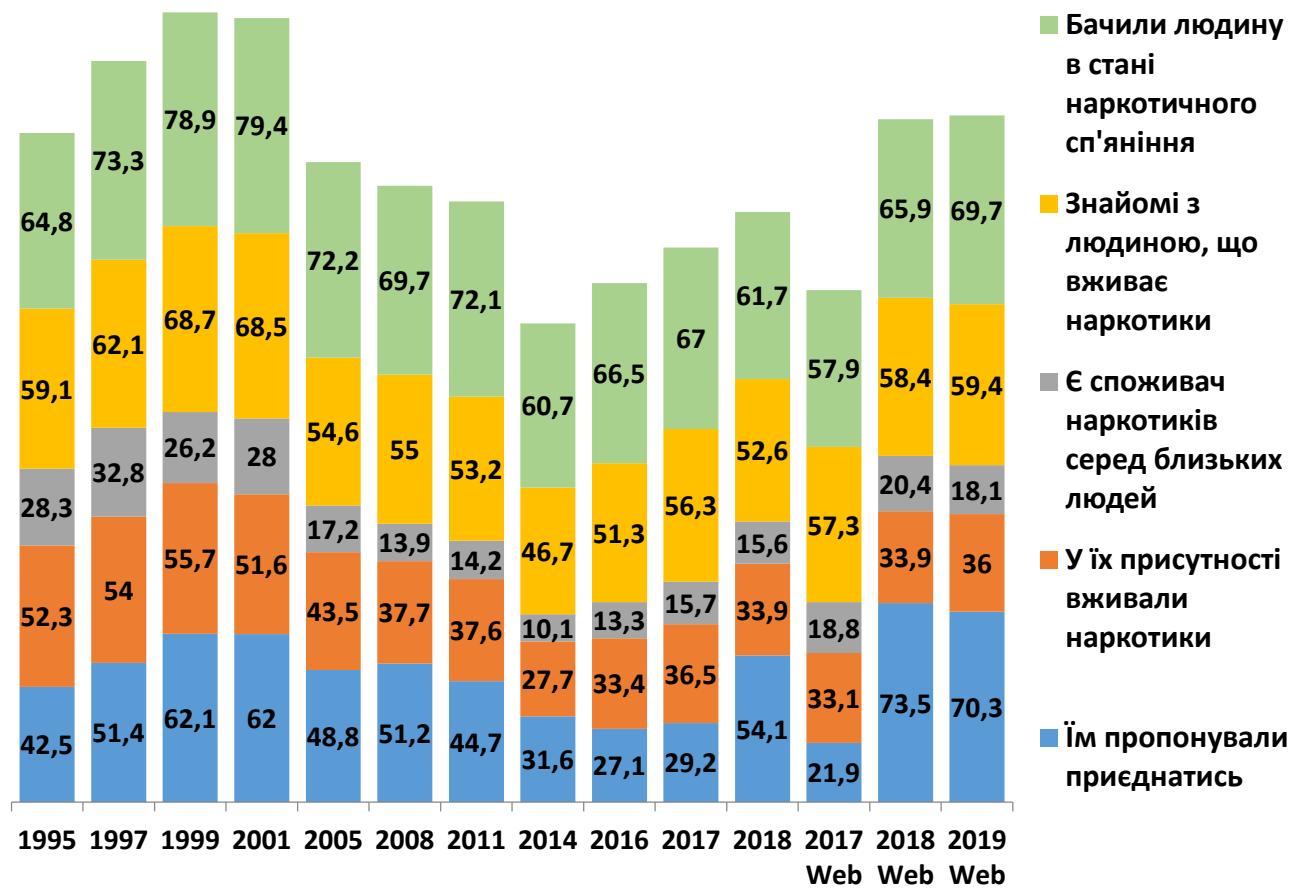

Рис. 11. Вживання наркотиків у соціальному оточенні Харківської молоді (1995–2019 рр.).

Аналіз соціальних контактів Харківської молоді з споживачами наркотиків показує, що з 2014 року їх кількість зростає. Сім з десяти опитаних у 2019 році бачили людину в стані наркотичного сп'яніння (69,7%), дві третини знайомі з людиною, що вживає наркотики (59,4 %), у кожного п'ятого є споживач наркотиків серед близьких людей (18,1 %), третина потрапляла у ситуацію, коли в їх присутності вживали наркотики (36 %) і майже три чверті з них отримували пропозицію приєднатись до вживання наркотиків (70,3 %). Звертає на себе увагу стрімке збільшення відсотка осіб, які отримували пропозицію приєднатись до вживання наркотиків: за даними опитування віч-на-віч у 2018 році таких було близько половини – 54,1 %, а у 2017 році близько третини – 29,2 %. Решта показників соціальних контактів зі споживачами наркотиків повільно, але стабільно зростає.

Ставлення молоді до споживачів наркотиків

Суб'єктивне ставлення до споживачів наркотиків вимірюється нами за допомогою шкали соціальної дистанції Богардуса, яка містить відповіді на питання «В якій якості Ви згодні прийняти людей, що вживають наркотики?». Динаміка соціальної дистанції до споживачів наркотиків за шкалою Богардуса подана у таблиці 18 та на рисунку 12.

Таблиця 18

Динаміка соціальної дистанції до споживачів наркотиків за шкалою Богардуса (% від тих, хто відповів на питання «В якій якості Ви згодні прийняти людей, що вживають наркотики?»)

Рік	1999	2001	2005	2008	2011	2014	2016	2017	2018	2017 Web	2018 Web	2019 Web
Як членів сім'ї	1,6	3,6	1,6	2,4	1,8	2,7	2,7	3,6	4,6	3,2	2,8	2,9
Як близьких друзів, сусідів	5,3	3,7	3,7	3,5	1,7	1,6	2,8	3,3	4,4	4,6	5,3	5,2
Як членів трудового колективу	4,9	3,6	2,7	2,6	1,8	1,7	3,3	4,4	3,9	6,8	5,3	5,4
Як жителів мікрорайону	10,4	8,4	5,7	4,2	2,7	0,8	1,8	1,3	2,3	1,4	1,0	1,2
Як жителів міста	10,2	4,3	6,1	5,8	5,0	5,2	7,5	7,6	6,7	7,4	9,4	8,7
Як громадян України	9,8	6,5	7,3	6,5	6,4	6,2	5,4	8,2	9,1	8,4	11,9	12,2
Не хотів би, щоб вони були в країні	57,8	69,9	72,8	75	80,7	81,7	74,7	71,7	68,8	68,2	64,3	64,4
<i>Індекс соціальної дистанції</i>	6,01	6,05	6,24	6,27	6,49	6,5	6,3	6,18	6,1	6,04	6,0	6,02

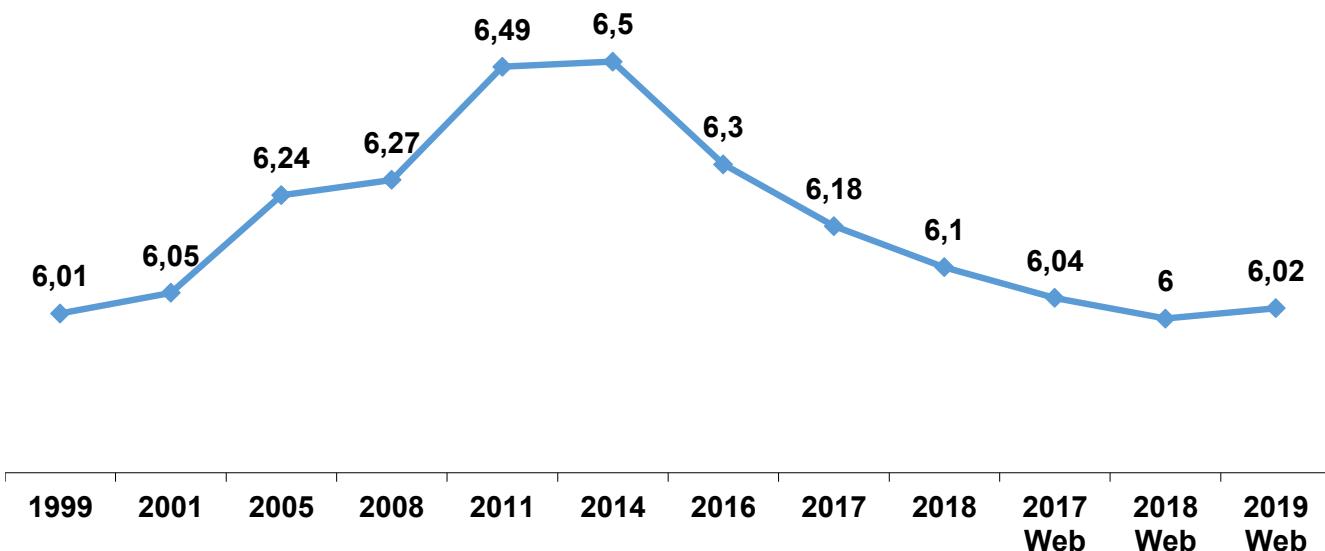

Рис. 12. Динаміка індексу соціальної дистанції до споживачів наркотиків за шкалою Богардуса (1999–2019 роки).

Аналіз динаміки соціальної дистанції до споживачів наркотиків показує, що після 2014 року вона має стійку тенденцію до зменшення. Відсоток готових прийняти споживачів наркотиків на близькій соціальній дистанції збільшується. Зростаюча толерантність молоді до споживачів наркотиків характеризує їх інтеграцію в систему соціальних зв'язків і свідчить про нормалізацію ставлення до споживачів наркотиків серед Харківської молоді. Цілком очевидно, що зростання

кількості соціальних контактів зі споживачами наркотиків, яке фіксується з 2014 року, відображається і на зменшенні соціальної дистанції з ними.

Ставлення молоді до вживання наркотиків та алкоголю

Суб'єктивне ставлення до споживання наркотиків (табл. 19 та рис. 13) та алкоголю (табл. 20 та рис. 14) вимірюється нами за допомогою прямого запитання «Яку поведінку людини по відношенню до наркотиків / спиртних напоїв Ви вважаєте нормальнюю?» (% від тих, хто відповів). Ці показники відображають суб'єктивні межі поведінки відносно наркотиків та алкоголю. Вони є засвоєними (інтерналізованими) соціокультурними нормами відносно споживання цих речовин, що відносяться до внутрішнього соціального контролю.

Психологічно стійке відношення до певної поведінки проявляється у формі установки, яка формує своєрідний образ майбутньої поведінки. Кожну позицію використаної нами в цьому запитанні порядкової шкали можливо розглядати як психологічну установку щодо вживання наркотиків та алкоголю.

Таблиця 19

Процентний розподіл відповідей на питання «Яку поведінку людини по відношенню до наркотиків Ви вважаєте нормальнюю?»

Рік	1999	2005	2008	2011	2014	2016	2017 Web	2019 Web
Наркотики можна вживати будь-які, якщо вони тобі доступні	1,6	0,8	1,6	0,2	0,5	0,2	0,9	1,2
Іноді можна вживати «важки» наркотики (укол, «колеса» і т.п.)	1	0,6	0,4	0,5	0,3	0,3	0,5	0,5
Курити «травку» можна досить часто	7,7	2,5	2,8	1,4	0,8	1,7	2,6	4,2
Зрідка можливо курнути «травку»	41,7	23,5	18,6	15,8	17,0	17,4	23,2	23,9
Ніколи і ні за яких обставин не вживати наркотики	48	72,6	76,5	82,1	81,3	79	72,8	70,3

З таблиці 19 та рисунку 12 видно, що відбувається зростання відсотка молодих харків'ян, які мають установку на регулярне вживання наркотиків – «наркотики можна вживати будь-які, якщо вони тобі доступні» (1,2 %). У 2011–2016 роках їх відсоток був меншим за статистичну похибку, але тепер ми знов спостерігаємо значущий показник, що свідчить про існування стійкої групи молоді з установкою на регулярне вживання наркотиків.

Протилежною установкою є повна абстиненція або повне утримання від вживання наркотиків – «Ніколи і ні за яких обставин не вживати наркотики» (70,3 %). Відсоток молоді, що має установку на повне утримання від вживання наркотиків, зменшується, досягнувши свого піку в 2011 році (82,1 %).

Відсоток молоді, що має установку на епізодичне вживання наркотиків, зростає – «Зрідка можливо курнути «травку» (23,9 %). Мінімум за цією позицією був також у 2011 році (15,8 %).

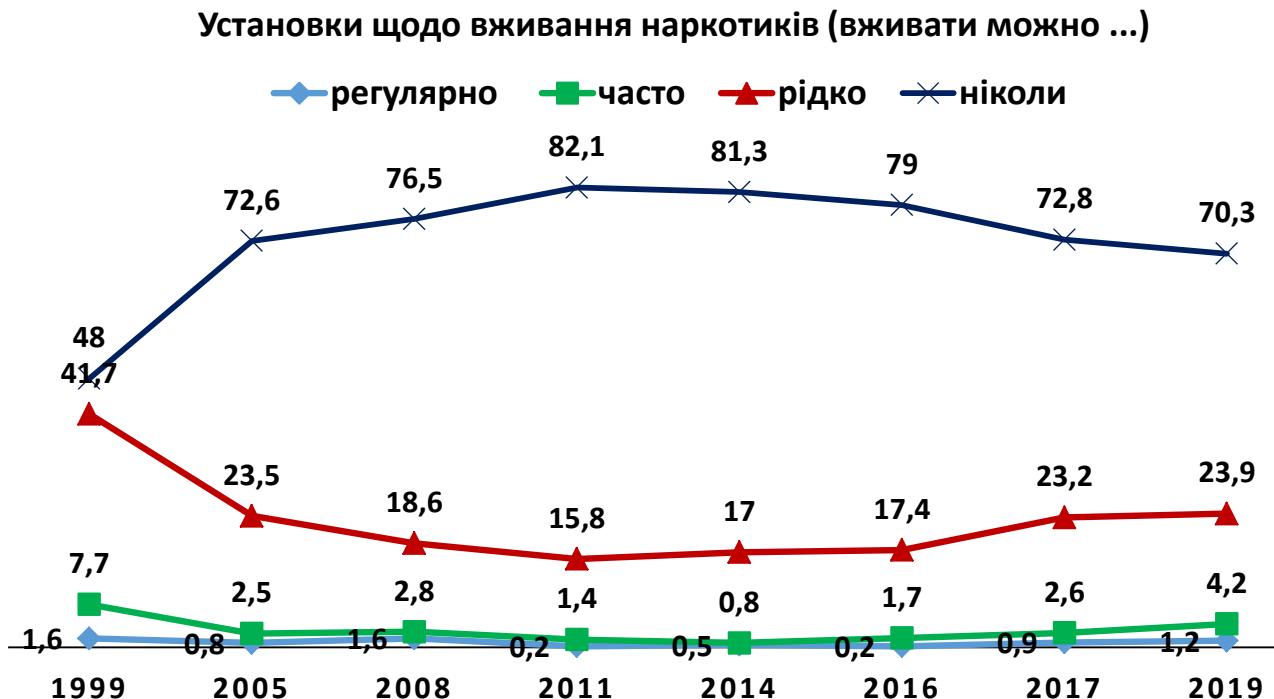

Рис. 13. Динаміка установок щодо вживання наркотиків (1999–2019 рр.).

Динаміка установок молоді щодо вживання алкоголю, наведена у таблиці 20 та на рисунку 14, показує дещо іншу картину.

Таблиця 20

Процентний розподіл відповідей на питання «Яку поведінку людини по відношенню до спиртних напоїв Ви вважаєте нормальнюю?»

Рік	1999	2005	2008	2011	2014	2016	2017 Web	2019 Web
Вживати можна будь-які спиртні напої, якщо є гроші і відповідна обстановка	10,5	3,0	9,3	6,0	6,3	6,8	9,5	13,2
Іноді можна «міцно» напитися	23,9	12,5	11,4	9,1	7,7	8,3	8,8	8,3
Пити можна і часто, але слабкі напої (пиво, сухе вино, шампанське)	23,1	19,2	13,6	4,4	3,8	5,6	7,5	9,1
Вживати рідко (у свята, «за столом») і в обмеженій кількості	39	61,5	62	75,1	74,9	71,6	65,8	59,7
Ніколи не вживати алкоголь	3,5	3,8	3,8	5,3	7,3	6,3	8,4	9,6

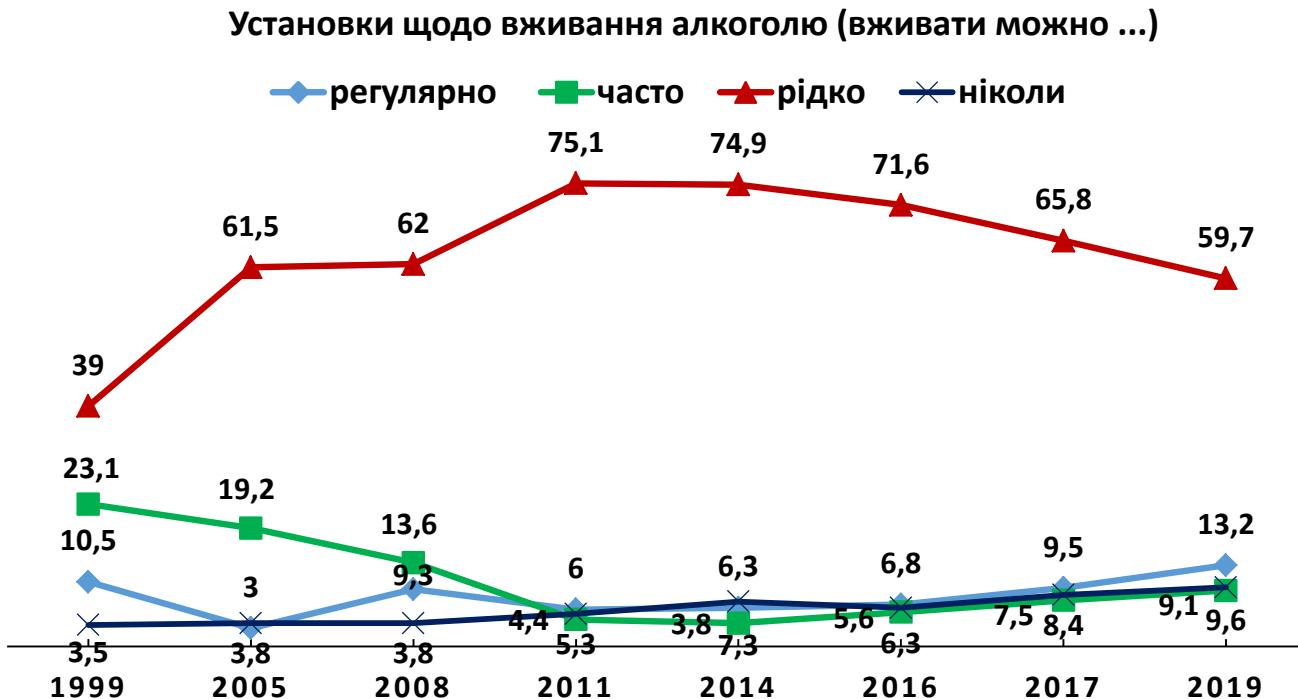

Рис. 14. Динаміка установок щодо вживання алкоголю (1999–2019 рр.).

Зростає відсоток молоді, що має установку на регулярне вживання алкоголю – «Вживати можна будь-які спиртні напої, якщо є гроші і відповідна обстановка» (13,2 %) та установку на часте вживання алкоголю – «Пити можна і часто, але слабкі напої» (9,1 %). Мінімум за цими позиціями був також у 2011 році.

Зменшується відсоток молоді, що має установку на рідке вживання алкоголю – «Вживати рідко (у свята, «за столом») і в обмеженій кількості» (59,7 %). Максимум був у 2011 році.

Зростає відсоток молоді, що має установку на повну абстиненцію, повне утримання від вживання алкоголю – «Ніколи не вживати алкоголь» (9,6 %). Це зростання має стабільну лінійну динаміку починаючи з 1999 року (3,5 %). Зростання групи з установкою на повну алкогольну абстиненцію є позитивним спостереженням, яке свідчить про зміни у молодіжній свідомості та формування противаги для зростаючої групи з установкою на регулярне вживання алкоголю.

Можливо дійти загального висновку про установки молодих харків'ян щодо вживання наркотиків і алкоголю – з 2011 року відбувається поступове «розширення» допустимих меж вживання як алкоголю, так і наркотиків.

Оцінка гостроти наркотичних і алкогольних проблем

За останні роки ступінь суб'єктивної оцінки гостроти алкогольних і наркотичних проблем практично не змінився. На рисунку 15 наведено динаміку індексної оцінки гостроти обох проблем. Індекс коливається від «-1» – проблема абсолютно несерйозна до «+1» – дуже серйозна проблема. Індекс отримано шляхом присвоєння числових значень відповідям на запитання «Як Ви вважаєте,

наскільки серйозні ці проблеми для сучасної молоді? ... Наркотики, ... Пияцтво, алкоголізм»: «Дуже серйозна проблема» = 1, «Скоріше серйозна, ніж ні» = 0,5, «Важко відповісти» = 0, «Скоріше не серйозна» = -0,5, «Абсолютно не серйозна» = -1.

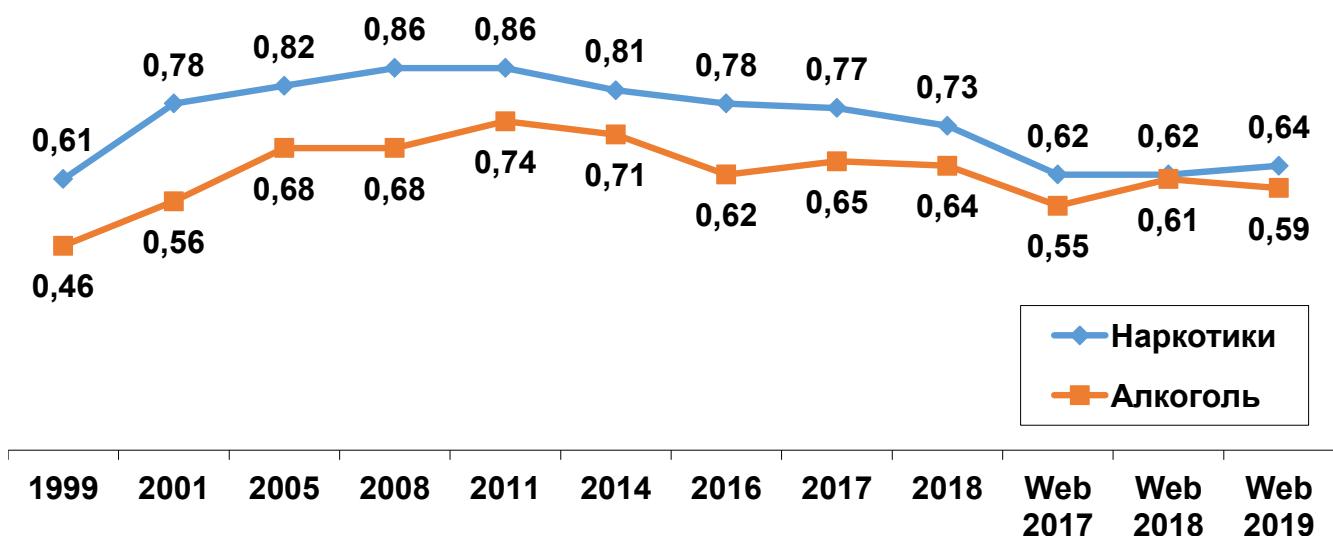

Рис. 15. Динаміка індексної оцінки гостроти алкогольних і наркотичних проблем (Індекс коливається від «-1» – проблема абсолютно не серйозна до «+1» – дуже серйозна проблема).

За останні роки спостерігається стабілізація суб'єктивної оцінки гостроти обох проблем, причому проблема наркоманії в усі роки оцінюється як більш серйозна, ніж проблема алкоголізму, незважаючи на її значно більші масштаби. Це пояснюється тим фактом, що стосовно алкоголю не існує правових обмежень, його вживання культурально обумовлено великою кількістю звичаїв і традицій, що існують протягом століть. Що ж стосується наркотиків, то ніяких культурально обумовлених та усталених механізмів їх вживання не існує, це явище порівняно нове. Крім того, вживання наркотиків хоч і було нещодавно декриміналізовано само по собі, але, фактично, будь-які дії з наркотиками тягнуть за собою кримінальну або адміністративну відповідальність, що робить їх вживання значно небезпечнішим за вживання алкоголю. Необхідно також відзначити, що негативні соціальні наслідки вживання наркотиків значно більш помітні, ніж наслідки вживання алкоголю, і за часом настають значно швидше, ніж при вживанні алкоголю.

Незахищені статеві контакти

Незахищені статеві контакти є формою ризикованої статевої поведінки харківської молоді, яку ми вимірюємо з 2005 року. Динаміка відповідей на запитання «Чи користуєтесь Ви (Ваш партнер) презервативом при статевому акті?» подана у таблиці 21 і на рисунку 16.

Звертають на себе увагу декілька спостережень:

По-перше, група молодих людей, що ніколи не користується презервативами при статевому акті, доволі стабільна і в усі роки становить 5–6 %. У 2019 році – 5,3 %.

По-друге, доволі стабільною залишається група молодих людей, які завжди користуються презервативами, – в останні роки це близько третини опитаних. У 2019 році – 33,7 %.

По-третє, звертає на себе увагу стабільна тенденція збільшення відсотку молодих людей, що не вступали у статеві контакти. Якщо у 2005 році таких було лише 18,2 %, то у 2019 році – 39,5 %.

Таблиця 21

Процентний розподіл відповідей на питання «Чи користуєтесь Ви (Ваш партнер) презервативом при статевому акті?» (% від тих, хто відповів)

рік	Завжди	Часто	Рідко	Ніколи	Не вступав(ла) у статеві контакти
2005	41,7	22,4	11	6,8	18,2
2011	45,1	20,5	14,5	3	16,9
2014	41,2	16,3	10,8	5,3	26,4
2016	43,3	20,3	12,9	6,3	17,2
2017	36,1	19,4	14,9	7,2	22,4
2018	44,2	16,1	10,4	4,8	24,5
2017 Web	31,1	16,5	9,2	5,4	37,8
2018 Web	34,1	13,2	14,2	5,6	32,9
2019 Web	33,7	11,2	10,3	5,3	39,5

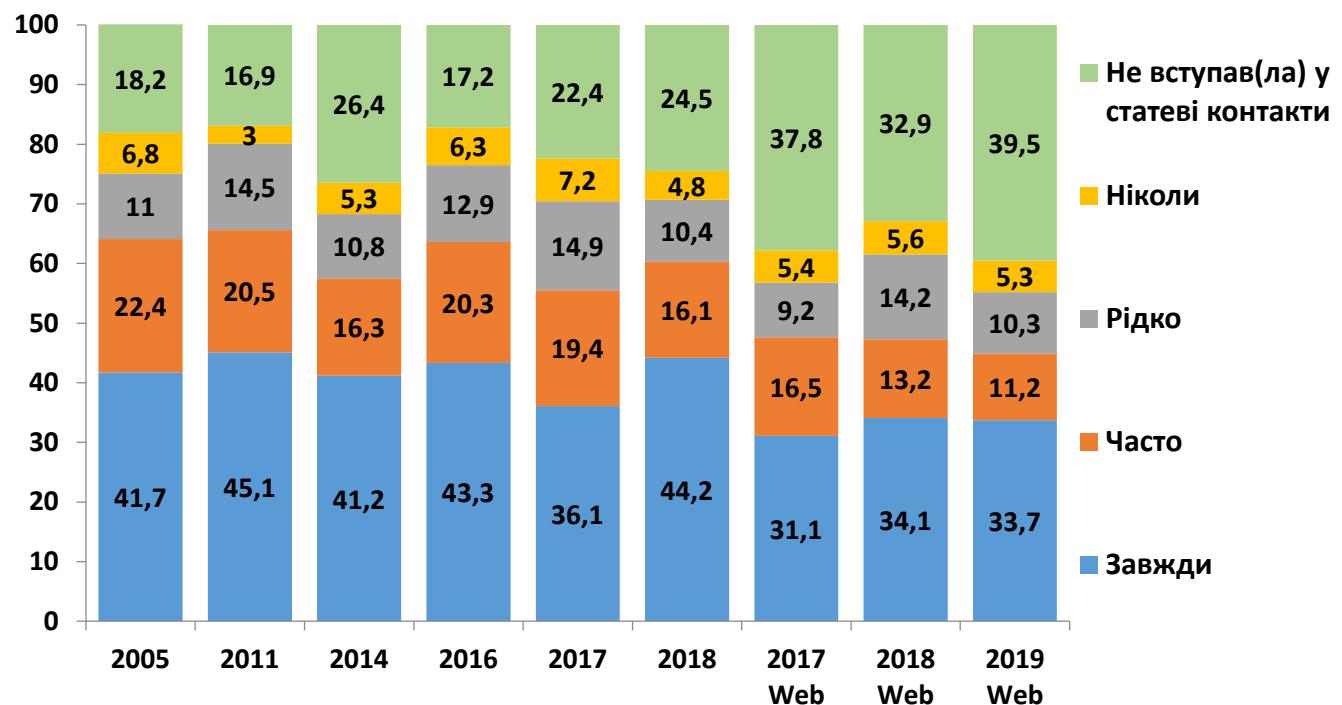

Рис. 16. Динаміка відповідей на запитання «Чи користуєтесь Ви (Ваш партнер) презервативом при статевому акті?» (2005–2019 рр.).

Азартні ігри

Патологічна пристрасть до азартної гри належить у Міжнародній класифікації хвороб 10-го перегляду (МКХ-10) до розділу F63 (Розлади звичок та спонукань). Грунтуючись на тому, що ця форма поведінки є окремою формою залежності, ми з 2008 року вимірюємо поширеність азартних ігор у молодіжному середовищі.

Динаміка поширеності азартних ігор серед харківської молоді за 2008–2019 роки подана у таблиці 22 (% від тих, хто відповів).

Таблиця 22

Процентний розподіл відповідей на запитання «Наскільки азартні ігри (гра на гроші, в тому числі на тоталізаторі, в казино) поширені серед Ваших друзів, знайомих?»

Рік	Досить поширені	Швидше поширені, ніж ні	Важко відповісти	Скоріше не поширені, ніж поширені	Практично відсутні	Досить поширені + Швидше поширені
2008	11,4	11,7	13,6	19,4	43,8	23,1
2011	10,6	12,3	14,2	21,0	41,9	22,9
2014	5,1	10,6	11,8	22,2	50,2	15,7
2016	8,1	11,4	10,5	21,7	48,4	19,5
2017	5,2	8,4	13,3	23,2	49,8	13,6
2018	6,0	7,7	10,1	19,1	56,9	13,7
2017 Web	6,2	11,9	9,6	21,3	51,0	18,1
2018 Web	2,6	7,9	11,2	15,8	62,5	10,5
2019 Web	4,5	9,1	9,2	21,1	56,1	13,5

Динаміка інтересу до азартних ігор серед харківської молоді за 2008–2019 роки подана у таблиці 23 (% від тих, хто відповів).

Таблиця 23

Процентний розподіл відповідей на запитання «Чи відчуваєте Ви інтерес до азартних ігор?»

Рік	2008	2011	2014	2016	2017	2018	2017 Web	2018 Web	2019 Web
Так	4,2	2,5	2,5	3,1	2,3	5,0	3,8	1,8	3,4
Скоріше так, ніж ні	6,0	7,3	7,4	8,9	6,8	6,3	8,1	6,9	5,9
Відповісти	5,8	6,3	5,4	5,5	5,7	3,9	5,3	4,8	4,7
Скоріше ні, ніж так	23,4	29,9	26,7	24,7	24,6	19,9	26,0	18,9	20
Ні	60,5	54,0	57,9	57,7	60,7	64,8	56,9	67,6	66
Індекс зацікавленості	-0,65	-0,63	-0,65	-0,55	-0,67	-0,66	-0,62	-0,7	-0,69
Так + Скоріше так	10,2	9,8	9,9	12	9,1	11,3	11,9	8,7	9,3

Динаміка поширеності азартних ігор та інтересу до азартних ігор серед харківської молоді за 2008–2019 роки подана на рисунку 17.

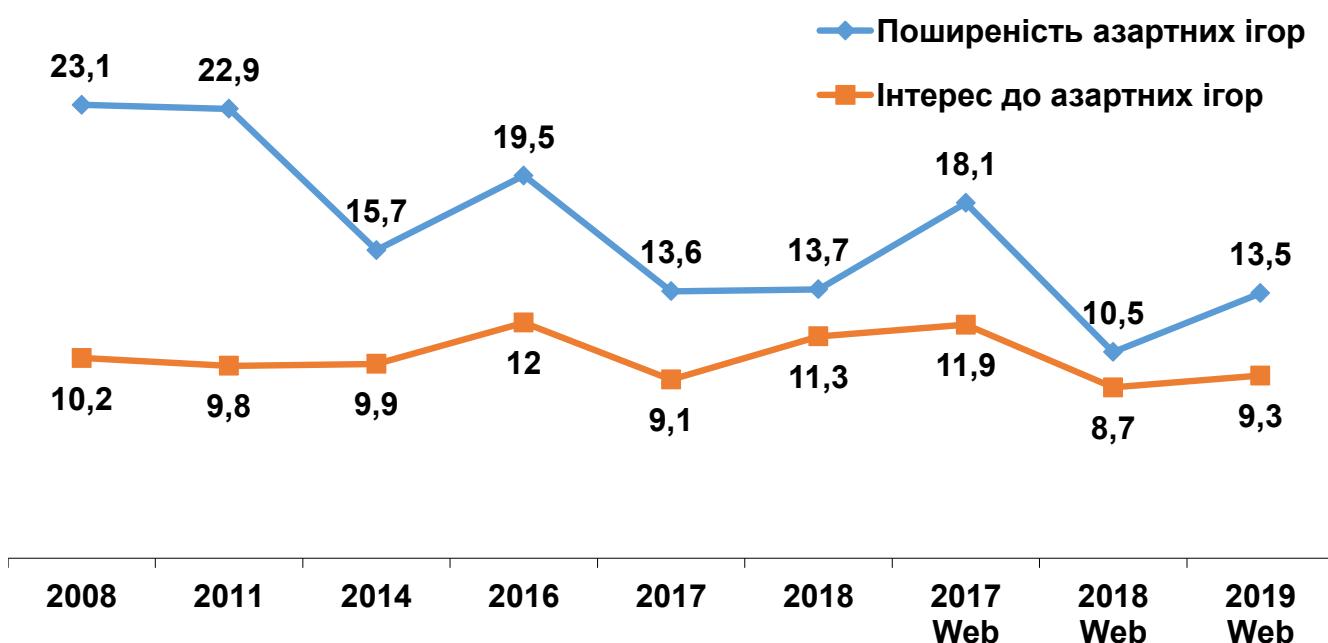

Рис. 17. Динаміка поширеності азартних ігор (у %, сума відповідей «Досить поширені» + «Швидше поширені» на запитання «Наскільки азартні ігри поширені серед Ваших друзів, знайомих?») та інтересу до азартних ігор (у %, сума відповідей «Так» + «Скоріше так» на запитання «Чи відчуваєте Ви інтерес до азартних ігор?») серед Харківської молоді (2008–2019 рр.).

Як видно з таблиць 22 і 23 та рисунку 17, поширеність азартних ігор серед учнівської молоді м. Харків у період з 2008 по 2017 роки повільно зменшувалась і з 2017 року залишається стабільною, а інтерес до азартних ігор залишається відносно стабільним з 2008 року. За результатами 2019 року азартні ігри поширені серед друзів та знайомих у 13,5 % опитаних (у 2008 р. – 23,1 %, у 2017 р. – 13,6 %), а інтерес до азартних ігор відчуває 9,3 % молодих харків'ян (у 2008 р. – 10,2 %).

Індексна оцінка інтересу до азартних ігор, наведена в таблиці 23, здійснена шляхом присвоєння відповідям на запитання «Чи відчуваєте Ви інтерес щодо азартних ігор?» цифрових значень («Так» = 1; «Скоріше так, ніж ні» = 0,5; «Важко відповісти» = 0; «Скоріше ні» = -0,5; «Ні» = -1). Звертає на себе увагу те, що в усі роки індекс стабільно приймає негативні значення, що свідчить про стабільно низький інтерес до азартних ігор серед Харківської молоді.

У таблиці 24 наведено розподіл відповідей респондентів на питання «Як часто Вам доводилося грати на гроші?» (% від тих, хто відповів). Шкала, використана в цьому запитанні, відповідає шкалі, використаній нами для оцінки частоти вживання наркотиків, тютюну та алкоголю. З таблиці 24 видно, що дві третини студентської молоді м. Харків (64 %) взагалі не мають досвіду гри в азартні ігри на гроші. Ще 23,2 % грали на гроші 1–2 рази і 6 % грали на гроші до

10 разів в житті – це епізодичні гравці. Відсоток частих гравців на гроші серед молодих харків'ян у 2019 році зріс до 5,6 %, а регулярних – до 1,2 %. Звертає на себе увагу помітне збільшення відсотку частих та регулярних гравців на гроші, що свідчить про формування групи ризику розвитку пристрасті до азартної гри серед молоді м. Харків.

Таблиця 24

Розподіл відповідей респондентів на запитання «Як часто Вам доводилось грати на гроші?»

	Ніколи	1–2 рази	Не більше 10 разів	Більше 10, але не регулярно	Регулярно
2018 Web	70,7	20,6	5,7	2,1	1,0
2019 Web	64,0	23,2	6,0	5,6	1,2

Використання комп’ютера та електронних пристрой

Нав’язлива потреба використовувати інтернет та проводити зайвий час за комп’ютером не є психічним розладом згідно з медичними класифікаціями DSM-V та МКХ-10. У класифікації DSM-V існує лише діагноз «Інтернет-ігровий розлад». У нову класифікацію МКХ-11 (прийнята у 2019 р., введення в дію з 2022 р.), включено «Ігровий розлад» (онлайн і офф-лайн). Слід розуміти, що будь-яка форма нормальної поведінки може стати дезадаптивною у разі її надмірного прояву на шкоду іншим формам активності. Використання комп’ютера та мережі інтернет є цілком нормальню поведінкою, і межа лежить саме у мірі прояву або у бюджеті часу, який витрачається на ці форми поведінки.

Побоювання того, що використання молоддю комп’ютера, електронних пристрой, інтернету, комп’ютерних ігор може викликати залежність, поширене вже тривалий час і ретельно вивчається. Але об’єднувати все, що стосується комп’ютера та інтернету, в одну категорію (звалювати в кучу) некоректно у зв’язку з наступним:

– по-перше, слід відрізняти «інтернет-залежність» (неконтрольований потяг до інтернет-серфінгу та спілкування у мережі інтернет) та «кибераддикцію» (залежність від комп’ютерних ігор, ігровий розлад) від повсякденного використання комп’ютера і електронних пристрій;

– по-друге, слід розрізняти цілком нормальній інтерес до комп’ютерних ігор та спілкування у мережі інтернет і втрату контролю за часом та ресурсами, які витрачаються на ці форми нормальної поведінки, – тут об’єктивним показником виступає бюджет часу, який молоді люди витрачають на ці види активності.

Тому з 2011 року ми почали вимірювати, скільки часу молодь щоденно використовує комп’ютер або аналогічні електронні пристрой для 3-х типів активності: 1) для навчання або роботи; 2) для спілкування та розваг; 3) для гри.

Динаміка витрат часу на використання комп'ютера та електронних пристройів для навчання або роботи, спілкування і розваг та ігор серед харківської молоді за 2011–2019 роки подана у таблиці 25 (% від тих, хто відповів).

Таблиця 25

Розподіл відповідей на питання «Скільки часу в середньому кожен день (в годинах) Ви використовуєте комп'ютер або аналогічні електронні пристрої (планшет, смартфон)?» 1. Тільки для навчання або роботи 2. Для спілкування та інших розваг (крім ігор) 3. Для ігор (в т.ч. ігрові приставки XBOX, Play Station і т.п.)

Використання комп'ютера тільки для навчання або роботи										
рік	Не користуюсь	До 1 год.	1–2 год.	2–3 год.	3–4 год.	4–5 год.	5–6 год.	6–7 год.	7–8 год.	Більше 8 год.
2011	3,3	19,6	27,8	21,3	13,8	5,9	3,5	1,7	0,6	1,5
2014	1	10,8	22,7	24,1	19,0	10,3	4,7	2,1	2,3	2,4
2016	1,4	4,9	15,4	18,2	16,7	13,2	10,9	6,1	3,3	8,4
2017	1,7	6,6	17,3	20,7	15,5	12,1	9,3	4,5	4,3	8,1
2018	1,2	7,7	16,0	18,8	16,7	11,6	7,7	5,3	5,2	9,8
2017 Web	0,8	4,3	12,1	20,6	14,5	13,6	7,9	5,7	6,2	14,3
2018 Web	1,3	4,6	16,6	17,1	13,8	12,5	12,2	4,3	6,4	11,2
2019 Web	3,0	6,6	15,1	17,4	15,8	12,0	8,4	5,6	5,1	11,1
Використання комп'ютера для спілкування та інших розваг (крім ігор)										
2011	9	26,3	22,4	17,3	11,3	5,5	2,5	1,1	0,7	2,3
2014	13,3	23,1	22,2	15,1	12,5	4,8	2,7	1,5	0,9	2,7
2016	2,2	8,7	20,8	20,3	13,7	10,5	7,6	5,3	2,8	6,3
2017	2,3	9,7	19,4	19,9	15,3	10,4	7,3	4,1	3,4	8,1
2018	2,6	9,9	18,5	16,8	15,8	12,5	8,2	3,8	3,4	8,4
2017 Web	1,7	9,1	15,3	20,2	13,8	10,2	7,5	4,7	4,2	13,4
2018 Web	2,6	9,9	17,1	17,1	16,3	11,0	5,6	2,8	5,4	12,2
2019 Web	2,9	11,0	17,0	18,1	15,2	11,9	7,4	3,8	3,2	9,2
Використання комп'ютера для гри										
2011	46,5	22,2	11,7	7,1	4,7	2,4	1,3	0,4	0,7	1,6
2014	53,6	20,0	9,3	6,0	3,6	2,3	1,8	0,1	0,6	1,7
2016	46,4	21,3	12,3	6,2	4,5	3,2	0,9	0,9	0,5	1,9
2017	54,5	16,3	10,6	6,8	4,9	2,9	1,3	0,6	0,3	1,7
2018	47,0	21,6	10,5	7,6	5,9	2,6	1,8	1,3	0,2	1,5
2017 Web	49,4	17,0	12,8	7,9	4,3	3,2	1,3	1,1	0,8	2,1
2018 Web	61,0	13,8	8,7	5,9	5,6	1,8	0,5	0,3	0,3	2,3
2019 Web	49,9	15,6	11,8	7,5	5,2	3,3	2,3	0,6	0,5	3,2

Протягом 2011–2019 років бюджет часу, який молодь витрачає на користування комп'ютером або аналогічними електронними пристроями, повільно збільшується. В середньому молоді харків'яни використовують комп'ютер для

навчання або роботи 3–4 години на день, приблизно стільки ж вони користуються комп’ютером для спілкування та інших розваг, а на ігри молоді харків’яни витрачають у середньому 1 годину на день.

Динаміка витрат часу на використання комп’ютера для навчання або роботи за 2011–2019 роки подана на рисунку 18, для спілкування та інших розваг (крім ігор) – на рисунку 19, а для ігор – на рисунку 20.

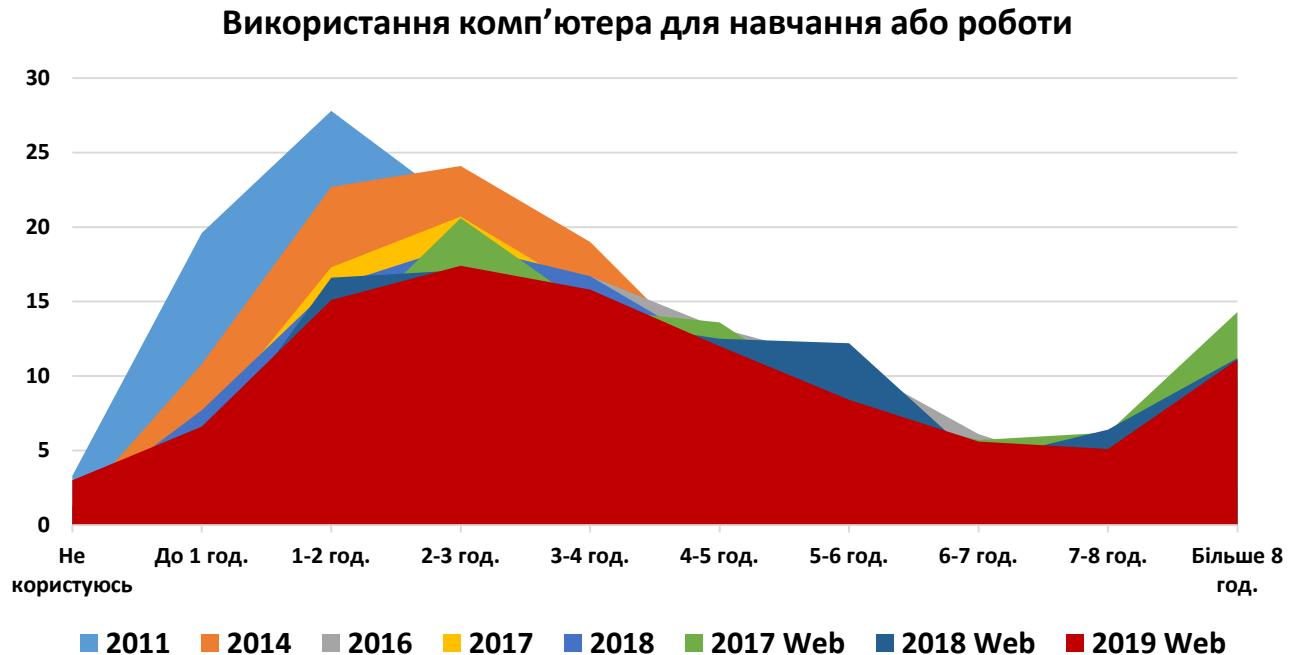

Рис. 18. Динаміка витрат часу на використання комп’ютера для навчання або роботи за 2011–2019 роки.

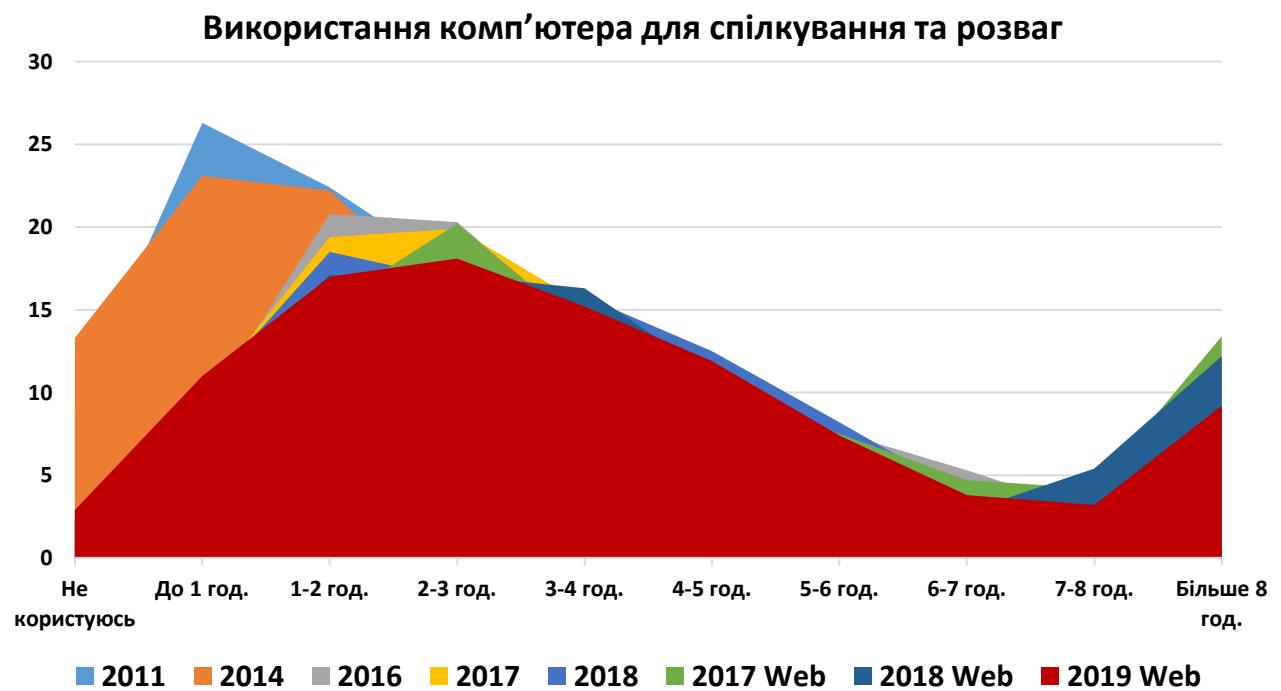

Рис. 19. Динаміка витрат часу на використання комп’ютера для спілкування та інших розваг (крім ігор) за 2011–2019 роки.

Рис. 20. Динаміка витрат часу на використання комп’ютера для ігор (в т.ч. ігрові приставки XBOX, Play Station і т.п.) за 2011–2019 роки.

Розподіл щоденних витрат часу на використання комп’ютера для навчання або роботи, для спілкування та розваг, а також для ігор за 2019 рік подано на рисунку 21.

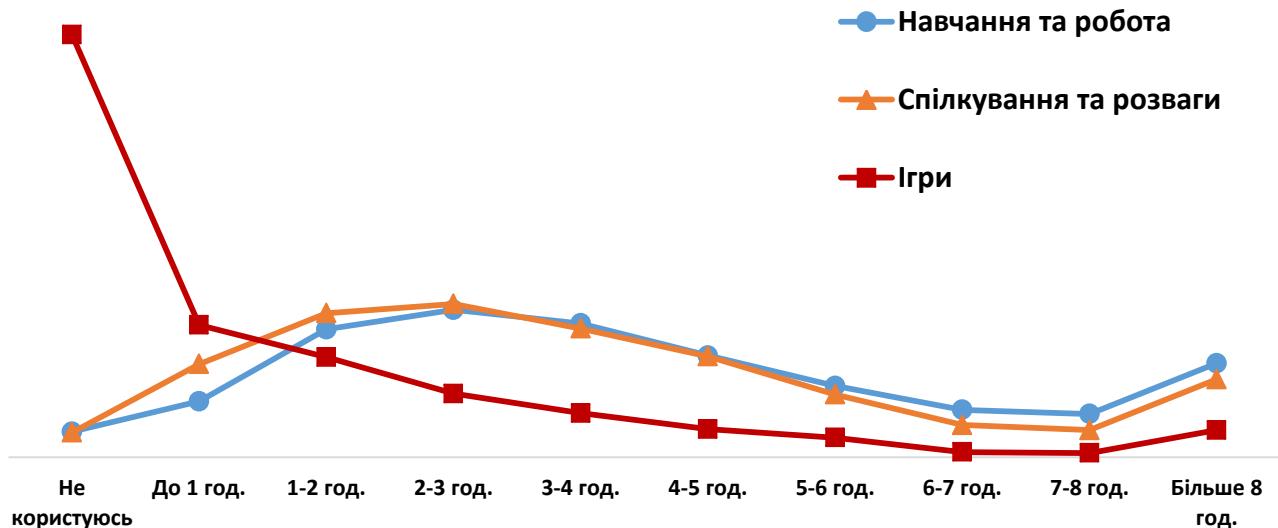

Рис. 21. Розподіл щоденних витрат часу на використання комп’ютера для навчання або роботи, спілкування та розваг, а також для ігор за 2019 рік.

Аналіз динаміки щоденних витрат часу на використання комп’ютера або аналогічних електронних пристройів дозволяє зробити декілька висновків.

Найбільше комп’ютери або інші електронні пристрої використовуються молоддю для навчання або роботи – 39,1 % витрачає від 1 до 3 годин, і 27,8 % витрачає 3–5 годин щоденно. Більше 8 годин на день на навчання або роботу

витрачає 11,1 % опитаних. Використання комп’ютера тривалий час для навчання або роботи може свідчити тільки про особливості навчальної або професійної діяльності, і ніяк не пов’язане з розладами поведінки.

На спілкування і розваги за допомогою комп’ютера та інших електронних пристройів близько половини харківської молоді (46,1 %) витрачає від 1 до 3 годин на день, і ще 27,1 % від 3 до 5 годин. Більше 8 годин на день на спілкування і розваги витрачає 9,2 % опитаних, відносно них можливо говорити про ризик інтернет-залежності.

На ігри половина молодих харків’ян (49,9 %) взагалі не витрачає часу, і майже третина (27,4 %) витрачає щоденно близько 1–2 години. Більше 8 годин на день на ігри витрачає 3,2 % опитаних, відносно них можливо говорити про ризик ігрової залежності.

Динаміка витрат часу, наведена на рисунках 18–20, показує «згладжування» кривих розподілу часу, що свідчить про «нормалізацію» використання комп’ютерів та інших електронних пристройів у повсякденному житті молоді. Щорічно молодь все більший відсоток часу витрачає на різні види навчальної, професійної та розважально-ігрової активності з використанням комп’ютерів та електронних пристройів, тому що вони є невід’ємною частиною повсякденного життя, і питання про її патологічний характер слід ставити виключно щодо «групи ризику», в яку ми включаємо надмірні витрати часу (більше 8 годин на день).

Структура дозвілля студентської молоді м. Харків

З 2005 року ми вивчаємо структуру дозвілля харківської молоді, яка поки залишається доволі стабільною. Дані щодо структури дозвілля харківської молоді подані у таблиці 26 та на рисунку 22. В таблиці 27 представлено порівняльні дані стосовно динаміки дозвілля студентської молоді за 2005–2019 роки. Для зручності ранжування видів дозвілля за їх частотою ми використали індексну оцінку. Відповіді респондентів були перераховані в індекс, який коливається від 0 до 3. Перерахунок у індекс було здійснено шляхом присвоєння цифрових значень відповідям: «Ніколи» = 0; «Рідко» = 1; «Часто» = 2; «Регулярно» = 3.

Аналіз структури дозвілля студентської молоді м. Харків свідчить про те, що вона є доволі стабільною (ранжування здійснено за індексною оцінкою). Зміни відбувались лише між 2005 та 2014 роками. У 2005 році найбільш розповсюдженими формами проведення дозвілля були прогулянки та особисте спілкування з друзями і виконання домашніх завдань. Але починаючи з 2014 року п’ятірка найбільш розповсюджених форм дозвілля виглядає наступним чином: на першому місці проведення вільного часу у мережі інтернет – або спілкуючись у соціальних мережах, чатах, на форумах тощо, або в пошуках тієї чи іншої інформації (веб-серфінг); на другому місці навчання та виконання домашніх завдань; на третьому місці – прогулянки та особисте спілкування з друзями; на четвертому місці – перегляд фільмів та передач не по телевізору, що теж можливо відносити до інтернет-активності; на п’ятому місці – захоплення та хобі.

Другу п'ятірку видів дозвілля, з огляду на поширеність, становлять: читання книг та самостійні заняття спортом; відвідування з друзями кафе, ресторанів; введений у минулому році показник «працюю, підробляю» (загалом дві третини студентської молоді з різною частотою поєднують навчання з роботою, третина – рідко, і ще третина часто або завжди); відвідування кінотеатрів; гра в комп'ютерні ігри, на приставці.

Таблиця 26

Процентний розподіл відповідей респондентів на питання «Чим ви зазвичай зайняті у вільний час?» (% від тих, хто відповів)

Вид заняття	Ніколи	Рідко	Часто	Регулярно	Всього %	Індекс
Спілкуюся в мережі інтернет	2,3	14,1	39,6	44	97,7	2,25
Переглядаю різну інформацію в мережі інтернет	2,3	14,1	46,6	37	97,7	2,18
Вчуся, виконую домашні завдання	10	25,8	33,3	30,9	90	1,84
Гуляю, спілкуюся з друзями	3,2	33,3	46,1	17,4	96,8	1,77
Дивлюся фільми, передачі не по телевізору	9,4	28,3	45,4	16,9	90,6	1,69
Витрачаю час на своє захоплення, хобі	10,5	34,7	39,5	15,3	89,5	1,59
Читаю книги	14	46,7	27,5	11,8	86	1,36
Займаюся спортом самостійно	15	48,4	22	14,6	85	1,36
Відвідую з друзями кафе, ресторани	14,4	53,7	26,6	5,3	85,6	1,22
Працюю, підробляю	34,4	34,7	13	18	65,6	1,14
Ходжу в кіно	17,8	64,9	14,3	3	82,2	1,02
Граю в комп'ютерні ігри, на приставці	42,7	33,7	16,4	7,2	57,3	0,88
Відвідую з друзями місця активного відпочинку, боулінг, більярд і ін.	31,5	52,5	13,4	2,6	68,5	0,87
Займаюся спортом у секції	51,4	27,3	10	11,3	48,6	0,81
Ходжу на концерти	39,4	51,6	7,3	1,7	60,6	0,71
Читаю журнали, газети	44,8	42,5	10,2	2,5	55,2	0,7
Відвідую клуби, дискотеки	49,5	40,6	8,1	1,8	50,5	0,62
Дивлюся телевізор	52,9	36	8,8	2,3	47,1	0,6
Відвідую виставки, галереї	48,6	43,4	6,6	1,4	51,4	0,6
Займаюсь музикою	63,2	20,5	9,7	6,6	36,8	0,59
Ходжу в театр	49,5	44,4	4,6	1,5	50,5	0,58
Займаюся у неспортивній секції за інтересом	67,8	20,5	6,8	4,9	32,2	0,48

Активний відпочинок – такий як боулінг або більярд, відвідування спортивної секції, відвідування концертів або клубів чи дискотек – є не дуже розповсюдженою формою проведення дозвілля для харківської молоді.

Звертає на себе увагу те, що перегляд телевізора виявляється для сучасної молоді одним із найменш поширеніших видів проведення вільного часу. Менше за нього лише відвідування виставок, галерей, театру та зайняття музикою. Найменш розповсюджену формою проведення дозвілля є відвідування неспортивної секції за інтересом, очевидно, що реальні групи за інтересами, дуже розповсюджені за радянських часів, витіснені віртуальними.

Таблиця 27

Динаміка індексної оцінки структури дозвілля студентської молоді м. Харків за 2005–2019 pp.

(індекс коливається від 0 – «Ніколи» до 3 – «Завжди»)

Вид заняття	Рік							
	2005	2014	2016	2017	2018	2017 Web	2018 Web	2019 Web
Спілкуюся в мережі інтернет	–	2	2,05	2,19	2,1	2,15	2,33	2,25
Переглядаю різну інформацію в мережі інтернет	0,82	1,94	2,05	2,21	2,18	2,13	2,31	2,18
Вчусь, виконую домашні завдання	1,79	1,84	1,73	1,75	1,38	1,82	1,91	1,84
Гуляю, спілкуюся з друзями	2,07	1,88	1,94	1,86	1,98	1,73	1,82	1,77
Дивлюся фільми, передачі не по телевізору	–	1,69	1,76	1,78	1,72	1,79	1,88	1,69
Витрачаю час на своє захоплення, хобі	1,43	1,52	1,68	1,66	1,68	1,49	1,52	1,59
Читаю книги	1,43	1,54	1,47	1,54	1,5	1,58	1,63	1,36
Займаюся спортом самостійно	1,47	1,52	1,68	1,61	1,62	1,3	1,28	1,36
Відвідую з друзями кафе, ресторани	1,28	1,3	1,43	1,49	1,49	1,27	1,17	1,22
Працюю, підробляю*	–	–	–	–	1,26	–	1,43	1,14
Ходжу в кіно	0,96	1,12	1,23	1,25	1,17	1,12	1,08	1,02
Граю в комп'ютерні ігри, на приставці	1,2	0,85	0,85	0,87	0,98	0,83	0,87	0,88
Відвідую з друзями місця активного дозвілля, боулінг, більярд і ін.	–	1,16	1,27	1,21	1,2	0,97	0,89	0,87
Займаюся спортом у секції	–	1,14	1,08	1,1	1,02	1,04	1,1	0,81
Ходжу на концерти	–	0,82	0,88	0,87	0,86	0,67	0,69	0,71
Читаю журнали, газети	1,4	1,14	1,03	0,97	1,12	0,86	1,01	0,7
Відвідую клуби, дискотеки	1,3	0,85	0,82	0,76	0,82	0,55	0,66	0,62
Дивлюся телевізор	1,87	1,2	0,99	0,94	1,01	0,69	0,86	0,6
Відвідую виставки, галереї	0,64	0,8	0,77	0,77	0,85	0,65	0,81	0,6
Займаюсь музикою	0,62	0,61	0,56	0,64	0,59	0,55	0,61	0,59
Ходжу в театр	0,66	0,81	0,84	0,85	0,85	0,64	0,73	0,58
Займаюсь у неспортивній секції за інтересом	–	0,58	0,53	0,57	0,62	0,47	0,54	0,48

«–» – показник не вимірювався

* показник введений в 2018 р.

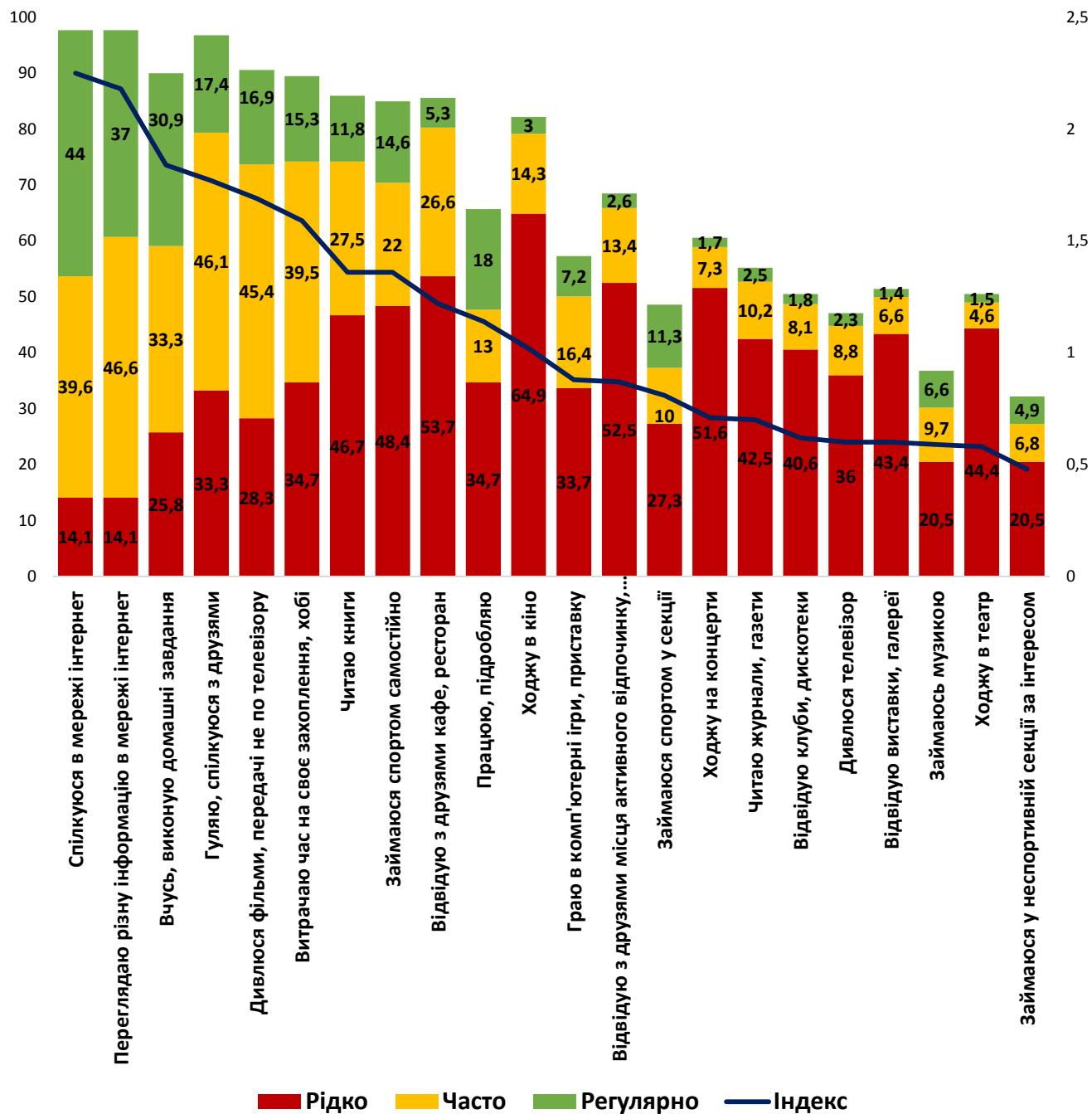

Рис. 22. Структура дозвілля харківської молоді (дані 2019 року). Процентний розподіл відповідей респондентів на питання «Чим ви зазвичай зайняті у вільний час?» та індексна оцінка. Індекс коливається від 0 до 3 (перерахунок у індекс було здійснено шляхом присвоєння цифрових значень відповідям: «Ніколи» = 0; «Рідко» = 1; «Часто» = 2; «Регулярно» = 3). Ранжування здійснено за індексною оцінкою.

ВІСНОВКИ

Моніторинг поширення наркотиків серед молоді м. Харків «Молодь та наркотики», здійснюється соціологами Харківського національного університету внутрішніх справ з 1995 року. Чергове дослідження було здійснено у грудні 2019 року у формі інтернет-опитування (N=2004).

Вживання психоактивних речовин

Наркотики. Найпоширенішим класом психоактивних речовин, що вживає харківська молодь, є препарати коноплі. Загальна кількість споживачів конопель в останні роки залишається без змін (23,8 %). Відсоток регулярних споживачів також залишився на минулорічному рівні (2,6 %). На другому місці за розповсюдженістю вживання серед Харківської молоді – чифір (8,1 %), на третьому – амфетамін та подібні до нього стимулятори (6,5 %), на четвертому – седативні та снодійні препарати (5,9 %), на п'ятому – галюциногени (4,9 %). На шостому місці такі синтетичні дизайнерські наркотики, як курильні суміші або «спайси» (3,7 %) та «солі» (3,5 %). На сьомому місці – інгалянти (2,7 %), на восьмому – кокаїн (1,5 %), на девяトому – опіати в капсулах/пігульках (1,6 %) та ін’екційні опіати (0,6 %). Інші наркотики вживали 1,1 % опитаних.

Аналіз динаміки поширення психоактивних речовин дозволяє дійти наступних висновків:

- помітно збільшилось вживання стимуляторів, седативних та снодійних препаратів, галюциногенів та інгалянтів;
- збільшилось вживання такого класу синтетичних дизайнерських наркотиків, як «солі», однак дещо зменшилось вживання іншого класу синтетичних дизайнерських наркотиків – так званих курильних сумішей («спайсів»);
- стабільним залишається вживання препаратів коноплі (як протягом життя, так і регулярне);
- зменшилось вживання опіатів;
- суттєво збільшився відсоток регулярних споживачів щодо усіх класів психоактивних речовин.

Алкоголь. Усього алкоголь протягом життя вживало 88,3 % молодих харків'ян, за останні 3 роки загальна кількість споживачів алкоголю повільно зростає. Відсоток регулярних споживачів залишається відносно стабільним (19,0 %). Протягом останніх років відбувається повільне збільшення загальних об’ємів вживання алкоголю молоддю, а у структурі вживання зростають об’єми вживання слабоалкогольних коктейлів та міцних спиртних напоїв (горілки, самогону, коньяку тощо).

Тютюнові вироби (цигарки, IQOS, жувальний тютюн тощо). Усього тютюнові вироби протягом життя вживали 62,3 % харківської молоді. Порівняно з минулим роком відбулось зниження, у 2018 р. вживали тютюнові вироби 66,6 % (загальне вживання тютюну коливається в межах 63–66%). Відсоток регулярних

споживачів тютюнових виробів у останні роки зростає – у 2019 році він становить 22,9 % (у 2017–2018 рр. – 17,3 %).

Електронні сигарети (вейп). Відсоток вживання електронних сигарет зростає. Майже дві третини опитаних (57,1 %) пробували протягом життя курити електронні сигарети. Відсоток їх регулярних споживачів «вейперів» повільно зростає (кожного року приблизно на 1 %). На відміну від вживання традиційних сигарет, електронними користуються епізодично, в основному їх пробують декілька разів і не переходять на постійне вживання. Тютюнові вироби часто та регулярно курять приблизно дві третини їх споживачів, а електронні сигарети – лише чверть.

Перші проби психоактивних речовин

Перші одиничні спроби алкоголю та тютюну відбуваються у віці до 10 років, але їх зростання починається з 12 років, пік припадає на 16 років, далі стрімке зниження, і у 19 років відсоток перших спроб стає нижчим, ніж у 10 років. Після 19 років відсоток перших спроб тютюну вдвічі вищий, ніж алкоголю.

Перші одиничні проби наркотиків починаються у 12 років (до 10 років вони відбуваються, але як виключення), у 14–15 років починається зростання, у 16–18 років зберігається своєрідне «плато» зі стабільним відсотком спроб, пік припадає на 17 років, потім з 19 років цей відсоток повільно знижується, але невеликий відсоток перших спроб продовжує мати місце. Слід відзначити, що для наркотиків відсоток перших спроб після зниження у 20–21 рік залишається достатньо високим – лише удвічі меншим за пікові показники.

Шляхи вживання наркотиків

Порівняно з 2016 роком істотно збільшився відсоток респондентів, що використовували шляхи вживання, властиві синтетичним наркотикам та стимуляторам, – вдихання порошку через ніс (6 %) та прийом усередину пігулок, капсул, марок (5,5 %). Також збільшився відсоток тих, хто робив собі укол у вену, ін’екції наркотиків (1,2 %). Найбільш поширеним залишається вживання наркотиків шляхом куріння «косяка», бульбулятора, кальяну (22,9 %) – цей спосіб властивий препаратам коноплі.

Мотивація вживання наркотиків

Протягом останніх 15 років зберігається одна й та сама структура мотивації вживання наркотиків. На першому місці субмісивна мотивація (підкорення груповому тиску) – вплив друзів, компанії. На другому місці психологічна мотивація: гедоністична – прагнення до задоволення, бажання пережити незвичні почуття, та атарактична – прагнення позбавитись неприємних почуттів, думок, заглушити їх. На третьому місці псевдокультурна мотивація (прагнення узгодити особистий досвід із вимогами мікросередовища) – бажання стати «своїм» у компанії. На четвертому місці псевдораціональна мотивація (мотивировка, вторинна раціоналізація поведінки, субкультурний міф) – «В житті треба все

спробувати, а зупинитись можна будь-коли». Ієархія інших мотивів також залишається практично незмінною.

Слід відзначити сильний вплив на вживання наркотиків існуючих у молодіжному середовищі стереотипів та міфів відносно наркотиків – уявлення про відсутність шкоди від вживання легких наркотиків та хибна думка, що зупинитись можна будь-коли. Це повинно враховуватись у ході таргетування профілактичних заходів.

Крім того, істотно недооцінюється роль психологічних мотивів, а саме домінування гедоністичної та атарактичної мотивації, що вказує на актуалізовану потребу молоді в подоланні психологічних проблем за допомогою наркотиків, а не адаптивних поведінкових копінг-стратегій.

Таким чином, у групі ризику знаходяться молоді люди, які не можуть знайти іншого способу позбавитись неприємних почуттів, думок або прагнуть до задоволення, бажають пережити незвичні почуття і потрапляють до компанії, де їм пропонують спробувати наркотик. Під тиском групи такі молоді люди мають багато шансів зробити першу спробу наркотиків. Цьому істотно сприяють поширені соціальні стереотипи та міфи щодо вживання наркотиків (в житті треба все спробувати, а зупинитись можна будь-коли).

Мотивація вживання алкоголю

Домінуючою мотивацією вживання алкоголю серед молоді залишається «традиційна» (звичаї і традиції, пов’язані із застіллям, святами, весіллями, похоронами і т.п.). Але останнього року структура алкогольної мотивації зазнала суттєвих змін, а саме:

- 1) збільшився ступінь загальної генералізації алкогольної мотивації (загальний індекс мотиваційної напруги, Імн);
- 2) помітно збільшилась психологічна мотивація вживання алкоголю (гедоністична та атарактична);
- 3) патологічні мотиви вживання алкоголю завжди були найменш представленими в структурі алкогольної мотивації молоді, але цього року адиктивна мотивація (сильне бажання напитися, тяга до алкоголю) зросла втричі. Це є тривожним сигналом;
- 4) решта мотивів залишились без істотних змін. Зростання показника загальної генералізації алкогольної мотивації в молодіжній свідомості відбулось за рахунок збільшення гедоністичної, атарактичної та адиктивної мотивації вживання алкоголю. Це говорить про збільшення частини молоді, яка користується алкоголем задля «виřішення» власних психологічних проблем і відчуває бажання напитися, щоб подолати неприємні почуття або стрес.

Указане дозволяє дійти висновку, що умовний шлях вживання алкоголю для молоді у більшості випадків починається з традиційного застілля під «тиском» групи, а продовжується через бажання напитися, щоб отримати задоволення або подолати неприємні почуття, відволіктися, скинути стрес, оскільки алкоголь надає ілюзію швидкого подолання власних психологічних проблем. Через легку

доступність алкоголю для молоді в нашій країні та практичну відсутність системи моніторингу психічного здоров'я у школах та закладах вищої освіти алкоголь стає своєрідними «ліками» від психологічних проблем для молоді, про що свідчить зростання психологічної мотивації його вживання, зафіксоване нами в цьому році.

Мотивація вживання наркотиків у майбутньому

Три чверті опитаних (74,8 %) повідомили, що взагалі не мають намірів вживати наркотики у майбутньому, і 13,5 % скоріше за все не будуть цього робити, а от 7,5 % такі наміри мають. Порівняно з минулими роками відсоток осіб, що мають наміри вживати наркотики у майбутньому, зрос. У 2017 році таких осіб було 3,8 %, а у 2014 – 2,3 %.

Гендерні особливості вживання наркотиків, алкоголю та тютюну

Протягом останніх 12 місяців наркотики вживали 8,3 % жінок та 15,9 % чоловіків, їх співвідношення становить на 1 жінку 2 чоловіки (33,6 % на 66,4 %).

Протягом життя наркотики вживали 19,1 % жінок та 30,4 % чоловіків, їх співвідношення становить приблизно на 2 жінки 3 чоловіки (37,8 % на 62,2 %).

Препарати коноплі протягом життя вживали 17,8 % жінок та 29,6 % чоловіків, їх співвідношення також становить приблизно 2 жінки на 3 чоловіки (36,6 % на 63,4 %).

Алкоголь протягом життя вживали 90,8 % жінок та 86,5 % чоловіків, їх співвідношення становить приблизно 50 до 50, але жінки переважають (50,3 % на 49,7 %). Алкоголь є єдиною речовиною, серед споживачів якої переважають жінки.

Тютюн протягом життя вживали 58,4 % жінок та 66,2 % чоловіків, їх співвідношення також становить приблизно 50 до 50, але чоловіки переважають (45,9 % на 54,1 %).

Зі збільшенням частоти вживання наркотиків серед їх споживачів зростає відсоток чоловіків. Але, на відміну від наркотиків, для алкоголя та тютюну, незалежно від частоти вживання, співвідношення жінок та чоловіків розподіляється приблизно порівну, навіть із невеликою перевагою жінок, і тільки серед їх регулярних споживачів чоловіки переважають у співвідношенні 2 жінки на 3 чоловіки.

Правопорушення

За даними опитування 2019 року 11,9 % молодих людей зізнались у тому, що скоювали правопорушення в стані алкогольного сп'яніння, 2,1 % – в стані наркотичного сп'яніння, і 0,7 % респондентів визнали, що скоювали правопорушення з метою отримання грошей на наркотики. Порівняно з 2018 роком відбувається збільшення кримінальної активності молоді, пов'язаної зі вживанням наркотиків та алкоголю.

Контакти із суб'єктами нелегального обігу наркотиків

Усього у 2019 році з продавцями наркотиків зустрічались 11,3 % респондентів, тоді як у 2018 році про це повідомили 13,1 % опитаних віч-на-віч та 17,7 % опитаних через інтернет. Відбувається зменшення особистих (віч-на-віч) контактів молоді з суб'єктами нелегального обігу наркотиків, але відсоток контактів із продавцями наркотиків опосередковано (через месенджери, соціальні мережі, інтернет тощо) перевищує відсоток особистих контактів – про контакти з продавцями наркотиків через інтернет повідомили 12,8 % опитаних. Ці дані свідчать про те, що наркобізнес переміщується у віртуальний простір.

Якщо говорити про ініціативу цих зустрічей, то, як і у минулі роки, найбільший відсоток опитаних повідомляє про те, що зустріч із продавцем наркотиків була випадковою (54 %). На другому місці протягом усіх років опитування була ініціатива друзів (21,3 %), але цього року на другому місці опинилась зустріч за власною ініціативою (24,2 %), що є дуже тривожним сигналом. На останньому місці залишається зустріч за ініціативою продавця наркотиків (9,9 %).

Оцінка доступності наркотиків

Протягом усіх років спостереження молодь у цілому схиляється до того, що наркотики в Харкові дістати скоріше легко, ніж важко. До останнього року цей відсоток коливався від 40 % до 50 %, а у 2019 році піднявся до 65,3 %. Значний відсоток респондентів (блізько 45 %) ухиляється від прямих відповідей, що характерно для тих молодих людей, які знаходяться за межами наркотичної субкультури. Минулого року, за суб'єктивними оцінками харківської молоді, значно зросла доступність наркотиків – про те, що наркотики дістати легко, у 2019 році повідомили 65,3 % опитаних (50 % у 2018 р., 45 % у 2017 р.). У 2019 році показник доступності наркотиків виявився найвищим за усі 25 років опитування. На нашу думку, на зростання доступності наркотиків істотно впливає можливість придбати їх через мережу інтернет, за допомогою месенджерів тощо.

Вживання наркотиків у соціальному оточенні харківської молоді

Аналіз соціальних контактів харківської молоді зі споживачами наркотиків показує, що з 2014 року їх кількість зростає. Сім із десяти опитаних у 2019 році бачили людину в стані наркотичного сп'яніння (69,7%), дві третини знайомі з людиною, що вживає наркотики (59,4 %), у кожного п'ятого є споживач наркотиків серед близьких людей (18,1 %), третина потрапляла у ситуацію, коли в їх присутності вживали наркотики (36 %), і майже три чверті з них отримували пропозицію приєднатись до вживання наркотиків (70,3 %). Звертає на себе увагу стрімке збільшення відсотка осіб, які отримували пропозицію приєднатись до вживання наркотиків: за даними опитування віч-на-віч у 2018 році таких було близько половини – 54,1 %, а у 2017 році близько третини – 29,2 %. Решта показників соціальних контактів зі споживачами наркотиків повільно але стабільно зростає.

Ставлення молоді до споживачів наркотиків

Аналіз динаміки соціальної дистанції до споживачів наркотиків показує, що після 2014 року вона має стійку тенденцію до зменшення. Відсоток готових прийняти споживачів наркотиків на близькій соціальній дистанції збільшується. Зростаюча толерантність молоді до споживачів наркотиків характеризує їх інтеграцію в систему соціальних зв'язків і свідчить про нормалізацію ставлення до споживачів наркотиків серед харківської молоді. Цілком очевидно, що зростання кількості соціальних контактів із споживачами наркотиків, яке фіксується з 2014 року, відображається і на зменшенні соціальної дистанції з ними.

Ставлення молоді до вживання наркотиків та алкоголю

З 2011 року відбувається поступове «розширення» допустимих меж вживання як алкоголю, так і наркотиків.

Відбувається зростання відсотка молодих харків'ян, які мають установку на регулярне вживання наркотиків (1,2 %). Протилежною установкою є повна абстиненція або повне утримання від вживання наркотиків (70,3 %). Відсоток молоді, що має установку на повне утримання від вживання наркотиків, зменшується, досягнувши свого піку в 2011 році (82,1 %). Відсоток молоді, що має установку на епізодичне вживання наркотиків, зростає (23,9 %). Мінімум за цією позицією був також у 2011 році (15,8 %).

Зростає відсоток молоді, що має установку на регулярне вживання алкоголю (13,2 %) та установку на часте вживання алкоголю (9,1 %). Мінімум за цими позиціями також зафіксовано у 2011 році. Зменшується відсоток молоді, що має установку на рідке вживання алкоголю (59,7 %). Зростає відсоток молоді, що має установку на повну абстиненцію, повне утримання від вживання алкоголю (9,6 %). Це зростання має стабільну лінійну динаміку починаючи з 1999 року (3,5 %). Зростання групи з установкою на повну алкогольну абстиненцію є позитивним спостереженням, яке свідчить про зміни у молодіжній свідомості та формування противаги для зростаючої групи з установкою на регулярне вживання алкоголю.

Оцінка гостроти алкогольних та наркотичних проблем

За останні роки ми спостерігаємо стабілізацію суб'єктивної оцінки гостроти як алкогольних, так і наркотичних проблем, причому проблема наркоманії в усі роки оцінюється як більш серйозна, ніж проблема алкоголізму, незважаючи на її значно більші масштаби.

Незахищені статеві контакти

Група молодих людей, що ніколи не користується презервативами при статевому акті, доволі стабільна і в усі роки становить 5–6 %. У 2019 році – 5,3 %. Доволі стабільною залишається група молодих людей, які завжди користуються презервативами – в останні роки це близько третини опитаних. У 2019 році – 33,7 %. Звертає на себе увагу стабільна тенденція збільшення відсотка молодих

людей, що не вступали у статеві контакти. Якщо у 2005 році таких було лише 18,2 %, то у 2019 році – 39,5 %.

Азартні ігри

Поширеність азартних ігор серед учнівської молоді м. Харків у період з 2008 по 2017 рік повільно зменшувалась і з 2017 року залишається стабільною, а інтерес до азартних ігор залишається відносно стабільним з 2008 року. За результатами 2019 року азартні ігри поширені серед друзів та знайомих у 13,5 % опитаних (у 2008 р. – 23,1 %, у 2017 р. – 13,6 %), а інтерес до азартних ігор відчуває 9,3 % молодих харків'ян (у 2008 р. – 10,2 %). В усі роки спостережень інтерес до азартних ігор серед харківської молоді стабільно низький.

Дві третини студентської молоді м. Харків (64 %) взагалі не мають досвіду гри в азартні ігри на гроші. Ще 23,2 % грали на гроші 1–2 рази і 6 % грали на гроші до 10 разів в житті – це епізодичні гравці. Відсоток частих гравців на гроші серед молодих харків'ян у 2019 році зріс до 5,6 %, а регулярних – до 1,2 %. Звертає на себе увагу помітне збільшення відсотка частих та регулярних гравців на гроші, що свідчить про формування групи ризику розвитку пристрасті до азартної гри серед молоді м. Харків.

Використання комп'ютера та електронних пристройів

Протягом 2011–2019 років бюджет часу, який молодь витрачає на користування комп'ютером або аналогічними електронними пристроями, повільно збільшується. В середньому молоді харків'яни використовують комп'ютер для навчання або роботи 3–4 години на день, приблизно стільки ж вони користуються комп'ютером для спілкування та інших розваг, а на ігри молоді харків'яни витрачають у середньому 1 годину на день.

Найбільший час комп'ютери або інші електронні пристройі використовуються молоддю для навчання або роботи – 39,1 % витрачає від 1 до 3 годин, і 27,8 % витрачає 3–5 годин щоденно. Більше 8 годин на день на навчання або роботу витрачає 11,1 % опитаних.

На спілкування і розваги за допомогою комп'ютера та інших електронних пристройів близько половини харківської молоді (46,1%) витрачає від 1 до 3 годин в день, і ще 27,1 % від 3 до 5 годин. Більше 8 годин на день на спілкування і розваги витрачає 9,2 % опитаних, відносно них можливо говорити про ризик Інтернет-залежності.

На ігри половина молодих харків'ян (49,9%) взагалі не витрачає часу, і майже третина (27,4 %) витрачає щоденно близько 1–2 годин. Більше 8 годин на день на ігри витрачає 3,2 % опитаних, відносно них можливо говорити про ризик ігрової залежності.

Структура дозвілля студентської молоді м. Харків

Структура дозвілля студентської молоді м. Харків є доволі стабільною. Зміни відбувались лише між 2005 та 2014 роками. У 2005 році найбільш

розвідженими формами проведення дозвілля були прогулянки та особисте спілкування з друзями і виконання домашніх завдань. Але починаючи з 2014 року п'ятірка найбільш поширених форм дозвілля виглядає наступним чином: на першому місці проведення вільного часу у мережі інтернет – або спілкуючись у соціальних мережах, чатах, на форумах тощо, або в пошуках тієї чи іншої інформації (веб-серфінг). На другому місці навчання та виконання домашніх завдань. На третьому місці – прогулянки та особисте спілкування з друзями. На четвертому місці – перегляд фільмів та передач не по телевізору, що теж можливо відносити до інтернет-активності. На п'ятому місці – захоплення та хобі.

Другу п'ятірку видів дозвілля, в порядку поширеності, становлять: читання книг та самостійні заняття спортом; відвідування з друзями кафе, ресторанів; введений у минулому році показник «працюю, підробляю» (загалом дві третини студентської молоді з різною частотою поєднують навчання з роботою, третина – рідко, і ще третина часто або завжди); відвідування кінотеатрів; гра в комп'ютерні ігри, на приставці.

Активний відпочинок – такий як боулінг або більярд, відвідування спортивної секції, відвідування концертів або клубів чи дискотек – є не дуже пошироною формою проведення дозвілля для харківської молоді.

Звертає на себе увагу те, що перегляд телевізора виявляється для сучасної молоді одним з найменш поширеных видів проведення вільного часу. Менше за нього лише відвідування виставок, галерей, театру та зайняття музикою. Найменш розвідженою формою проведення дозвілля є відвідування неспортивної секції за інтересом, очевидно, що реальні групи за інтересами, дуже популярні за радянських часів, витіснені віртуальними.

Список публікацій за результатами дослідження

1. Сердюк О. О. Молодь та наркотики – 2018 : За результатами соціологічного моніторингу розповсюдження хімічних та нехімічних форм залежності серед молоді м. Харкова 1995–2018 років : [наук. звіт] / О. О. Сердюк, Б. О. Базима ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2019. – 48 с.
2. Сердюк О. О. Молодь та наркотики – 2017 : За результатами соціологічного моніторингу розповсюдження наркотиків та інших форм залежності серед молоді м. Харкова : [наук. звіт] / О. О. Сердюк, Б. О. Базима ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2017. – 62 с.
3. Сердюк О. О. Досвід паралельного проведення паперового та інтернет-опитування «Молодь та наркотики» серед студентської молоді м. Харкова [Електронний ресурс] / О. О. Сердюк // Нові нерівності – нові конфлікти: шляхи подолання : тези доп. та виступів учасників III Конгресу Соціологічної асоціації України (м. Харків, 12–13 жовт. 2017 року.) / Соц. асоціація України, Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. – С. 19–21. – Режим доступу: <http://www.univd.edu.ua/science-issue/issue/1571>.
4. Рущенко І. П. Моніторинг адиктивної поведінки харківської молоді: концептуалізація даних емпіричних спостережень [Електронний ресурс] / І. П. Рущенко, О. О. Сердюк // Український соціум. – 2016. – № 4 (59). – С. 42–54. – Режим доступу: <http://www.univd.edu.ua/science-issue/issue/918>.
5. Сердюк О. О., Гузьман О. А. Мотиви і частота вживання алкоголю студентською молоддю м. Харкова: за результатами соціологічного дослідження 1999–2016 рр. [Електронний ресурс] / О. О. Сердюк, О. А. Гузьман // Формування тверезого способу життя в сім'ї та суспільстві : матеріали III наук.-практ. конф. (м. Львів, 4–5 листоп. 2016 р.) / Громад. орг. «Рух “Твереза Україна”», Львів. нац. мед. ун-т ім. Данила Галицького, Укр. лік. т-во у Львові ; редкол.: В. Г. Штибель (відп. ред.), О. А. Почекета. – Львів : [б. в.], 2016. – С. 80–84. – Режим доступу: <http://www.univd.edu.ua/science-issue/issue/1535>.
6. Дослідження з етіології, профілактики та лікування хімічних залежностей: конспекти основних статей : посібник. Ч. 1 [Електронний ресурс] / за заг. ред. О. О. Сердюка та В. В. Бурлаки. – Харків : Діса плюс, 2015. – 478 с. – Режим доступу: <http://www.univd.edu.ua/science-issue/issue/60>.
7. Опыт кроссуниверситетского исследования зависимостей в студенческой среде: Харьков, Луганск, Санкт-Петербург [Електронный ресурс] / К. Ю. Белоусов, И. Ф. Кононов, И. П. Рущенко, А. А. Сердюк // Методология, теория и практика социологического анализа современного общества. – 2014. – Вып. 20. – С. 344–350. – Режим доступу: <http://www.univd.edu.ua/science-issue/issue/63>.
8. Рущенко І. П. Динаміка споживання наркотиків у молодіжному середовищі (за даними соціологічного моніторингу у м. Харкові) [Електронний ресурс] / І. П. Рущенко, О. О. Сердюк // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2014. – № 4 (67). – С. 230–239. – Режим доступу: <http://www.univd.edu.ua/science-issue/issue/61>.

9. Сердюк О. О. Соціологічні дослідження епідеміології залежностей в Україні [Електронний ресурс] / О. О. Сердюк // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – Серія: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. – 2013. – № 1053. – Вип. 31. – С. 128–133. – Режим доступу: <http://www.univd.edu.ua/science-issue/issue/64>.
- 10.Рущенко І. П. Динаміка поширення молодіжного наркотизму в Харківському регіоні: 15 років спостережень / І. П. Рущенко, О. О. Сердюк, О. В. Віцько // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. –2011. – Вип. 17. – С. 476–481.
- 11.Сердюк О. О. Молодь та наркотики – 2008 : звіт за результатами соціологічного дослідження [Електронний ресурс] / О. О. Сердюк, І. П. Рущенко // Новини української психіатрії. – Київ-Харків, 2009. – Режим доступу: <http://www.psychiatry.ua/articles/paper292.htm>.
- 12.Сердюк О. О. Взаємозв'язок наркотизму та злочинності: дослідження серед ув'язнених в Україні / О. О. Сердюк, Г. О. Марковська // Право і Безпека. – 2009. – № 2. – С. 185–192.
- 13.Сердюк О. О. Взаємозв'язок споживання наркотиків і злочинності: дослідження серед ув'язнених, що тримаються в установах виконання покарань Харківського регіону / О. О. Сердюк, Г. О. Марковська // Девіантна поведінка: соціологічний, психологічний, юридичний аспекти : матеріали круглого столу (м. Харків, 16 квіт. 2008 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Навч.-наук. ін-т психології, менеджменту та інформац. технологій, Навч.-наук. ін-т права, економіки та соціології, Соц. асоціація України. – Харків, 2008. – С. 63–68.
- 14.Сердюк О. О. Соціологічні дослідження наркотизму [Електронний ресурс] / О. О. Сердюк // Профілактика поширення наркозалежності серед молоді : навч.-метод. посіб. / під ред. В. В. Бурлаки. – Київ : ГЕРБ, 2008. – С. 30–90. – Режим доступу: <http://www.univd.edu.ua/science-issue/issue/72>.
- 15.Рущенко І. П. Споживання наркотиків харківською молоддю: мода та звичка [Електронний ресурс] / І. П. Рущенко, О. О. Сердюк // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. – 2008. – С. 538–542. – Режим доступу: <http://www.psychiatry.ua/articles/paper291.htm>.
- 16.Сердюк О. О. Соціальна робота з особами з наркотичною та алкогольною залежністю [Електронний ресурс] / О. О. Сердюк, Ю. Л. Белоусов // Соціальна робота в органах внутрішніх справ України : навч. посіб. – Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2006. – С. 303–324. – Режим доступу: <http://www.univd.edu.ua/science-issue/issue/73>.
- 17.Сердюк О. О. 10 років спостережень за динамікою соціокультурного поля наркотизму / О. О. Сердюк // Український соціум. – 2007. – № 1 (18). – С. 34–40.
- 18.Отчёт по результатам исследования проблем незаконного употребления наркотических веществ среди молодёжи г. Харькова [Електронный ресурс] / В. А. Соболев, И. П. Рущенко, А. А. Сердюк, Ю. Л. Белоусов // Новости

- украинской психиатрии. – Харьков, 2006. – Режим доступу: <http://www.psychiatry.ua/books/report>.
19. Сердюк А. А. Оценка распространённости наркотической субкультуры среди молодёжи г. Харькова [Электронный ресурс] / А. А. Сердюк // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. – 2005. – С. 656–658. – Режим доступу: <http://www.psychiatry.ua/articles/paper181.htm>.
 20. Сердюк О. О. Еволюція соціологічних поглядів на наркотизм / О. О. Сердюк // Український соціум. – 2005. – № 2–3. – С. 68–78.
 21. Рущенко И. П. Методика мониторингового исследования употребления психоактивных веществ в молодёжной среде / И. П. Рущенко, А. А. Сердюк // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. – 2005. – Вип. 25: Соціотехнологічні проблеми культури, психології та освіти. – С. 335–346.
 22. Сердюк О. О. Проблема легітимації наркотизму: досвід соціологічного вивчення [Электронный ресурс] / О. О. Сердюк // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. – 2004. – С. 325–328. – Режим доступу: <http://www.psychiatry.ua/articles/paper141.htm>.
 23. Сердюк О. О. Перша проба наркотичних речовин як закономірність адиктивної поведінки / О. О. Сердюк // Право і Безпека. – 2004. – № 3. – С. 232–235.
 24. Сердюк О. О. Наркотизм як соціальне явище: його тенденції та напрямки профілактики : автореф. дис. ... канд. соц. наук : 22.00.03 / Сердюк Олексій Олександрович. – Харків, 2003. – 20 с.
 25. Сердюк А. А. Наркотизм и глобальная сеть Internet / А. А. Сердюк // Право і Безпека. – 2002. – № 3. – С. 195–198.
 26. Сердюк А. А. Обзор употребления инъекционных наркотиков среди харьковской молодёжи [Электронный ресурс] / А. А. Сердюк // Новости украинской психиатрии. – Харьков, 2002. – Режим доступу: <http://www.psychiatry.ua/articles/paper047.htm>.
 27. Сердюк О. О. Соціологічний аналіз динаміки та структури вживання алкоголю серед харків'ян (1959–1999 рр.) / О. О. Сердюк // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – 2002. – Вип. 18. – С. 495–499.
 28. Кузьминов В. Н. Профилактика наркотизма в глобальной сети Internet / В. Н. Кузьминов, А. А. Сердюк // Профилактика наркомании: организационные и методические аспекты : монография / сост. И. П. Рущенко. – Харьков : Финарт, 2002. – С. 142–150.
 29. Молодежь и наркотики (социология наркотизма) / под ред. В. А. Соболева и И. П. Рущенко. – Харьков : Торсинг, 2000. – 432 с.
 30. Соболев В. А. Наркомания как объект социологического анализа / В. А. Соболев, А. А. Сердюк // Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. – 2000. – № 492. – С. 167–172.

31. Сердюк О. О. Особливості структури мотивації вживання алкоголю: досвід соціологічного вивчення / О. О. Сердюк // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених : зб. наук. пр. – Харків : Ун-т внутр. справ, 1999. – Вип. 5. – С. 183–187.
32. Сердюк О. О. Особливості мотивації вживання спиртних напоїв: досвід соціологічного вивчення / О. О. Сердюк // Наука і соціальні проблеми суспільства. – 1998. – № 414. – С. 212–214.

Додаток 1. Соціологічна анкета «Молодь та Наркотики» 2019

Посилання: <http://survey.univd.edu.ua/index.php/875963>

QR Код електронної анкети:

Шановні друзі! Просимо вас взяти участь у дослідженні поширення залежності поведінки серед молоді. **Опитування повністю анонімне!** Дані будуть використані тільки після комп'ютерної обробки в узагальненому виді.

Опитування проводиться Соціологічною асоціацією України та Харківським національним університетом внутрішніх справ за підтримки Департаменту науки і освіти ХОДА в рамках Регіональної програми забезпечення публічної безпеки і порядку в Харківській області на 2018–2019 роки. Це опитування регулярно проводиться з 1995 року серед студентської молоді м. Харків. З даними звітів за попередні роки можливо ознайомитись за посиланням <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2536>.

Якщо у вас є питання відносно цього дослідження, ви можете їх поставити відповідальному виконавцю – кандидату соціологічних наук, доценту Олексію Олександровичу Сердюку, тел. +380503271771, e-mail: serdyuk.alexey@gmail.com.

Відповіді на запитання займуть у Вас приблизно 15–20 хвилин. За необхідності ви можете перервати заповнення і повернутись до нього у вільний час.

Змінити мову можливо у верхній частині екрану.

Якщо ви готові взяти участь в опитуванні – натисніть «Далі».

В опитуванні 39 питань.

Блок 1. Суб'єктивна оцінка гостроти наркотичних і алкогольних проблем.

1. Як Ви вважаєте, наскільки серйозні ці проблеми для сучасної молоді? (зробіть відмітку в кожному рядку)

Проблема	Дуже серйозна проблема	Скоріше серйозна, ніж ні	Важко відповісти	Скоріше несерйозна	Абсолютно несерйозна
Наркотики	1	2	3	4	5
Пияцтво, алкоголь	1	2	3	4	5
Залежність від комп'ютера, ел. пристройів (мережі Інтернет)	1	2	3	4	5
Азартні ігри (на гроші)	1	2	3	4	5

Блок 2. Вживання наркотиків у соціальному оточенні.

2. Чи бачили Ви людину, що знаходиться в стані наркотичного сп'яніння?

1. Так 2. Ні 3. Важко відповісти

3. Чи знайомі Ви з людьми, які вживають наркотики, але не є для Вас близькими, які не входять у Вашу компанію?

1. Так 2. Ні 3. Важко відповісти

4. Чи є серед близьких Вам людей (друзі, члени сім'ї, родичі) ті, хто вживає наркотики?

1. Так 2. Ні 3. Важко відповісти

5. Чи потрапляли Ви в ситуацію, коли у Вашій присутності вживались наркотики?

1. Так
2. Ні (*перехід до питання 8*)
3. Важко відповісти

6. Якщо «Так», то як часто це траплялось?

1. Один раз 2. Декілька разів 3. Багато разів

7. Вам пропонували «приєднатися»?

1. Так 2. Ні

Блок 3. Вживання наркотиків протягом життя

8. Чи доводилося Вам пробувати наркотики протягом останніх 12 місяців?

1. Так 2. Ні 3. Важко відповісти

9. В якому віці Ви вперше спробували (зробіть відмітку в кожному рядку)

Наркотик	Не пробував	Менше 10 років	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21 і більше
Тютюн (сигарети)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Алкоголь	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Препарати конопель, покурив «травку»	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Наркотики «внутрішньо» як пігулки, порошок	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Наркотики внутрішньовенно	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

10. Якщо Ви вживали наркотики, то які шляхи Ви для цього використовували? (Можна зробити декілька позначок)

1. Вдихання хімічних препаратів (наприклад розчинники, клею)
2. Прийом всередину (пігулок, капсул, марок)
3. Куріння («косяка», бульбулятора, кальяну)
4. Укол у вену, ін'екції
5. Вдихання порошку через ніс
6. Наркотики не вживав
7. Інше: текстове введення _____

Блок 4. Вживання наркотиків – список

11. З окремими речовинами Ви, можливо, знайомі «ближче, ніж з іншими». Якою мірою Ви з ними знайомі? (Зробіть відмітку в кожному рядку)

Речовина	Ніколи не пробував	Пробував 1–2 рази	Пробував декілька разів	Вживав понад 10 разів, але не регулярно	Вживав (вживав) регулярно
Препарати коноплі (канабіс, марихуана, план, трава, гашиш, молоко тощо)	1	2	3	4	5
Опіати ін’єкційні (героїн, морфін, метадон, кодеїн, черняшка, ширево тощо)	1	2	3	4	5
Опіати в капсулах\пігулках (трамадол тощо)	1	2	3	4	5
Кокаїн (крек)	1	2	3	4	5
Амфетамін та подібні до нього стимулятори (спід, екстазі, метамфетамін, ефедрон, вінт тощо)	1	2	3	4	5
Чифір	1	2	3	4	5
Інгалянти (клей, бензин, розчинник тощо)	1	2	3	4	5
Седативні та снодійні препарати (барбітурати, транквілізатори тощо)	1	2	3	4	5
Галюциногени (ЛСД, гриби, PCP, кетамін тощо)	1	2	3	4	5
Курильні суміші (спайс, мікси тощо)	1	2	3	4	5
Сіль (солі для ванн, швидкість, легалка тощо)	1	2	3	4	5
Алкогольні напої (пиво, вино, горілка, коньяк тощо)	1	2	3	4	5
Тютюнові вироби (цигарки, IQOS, жувальний тютюн тощо)	1	2	3	4	5
Електронні цигарки (вейп)	1	2	3	4	5
Інші наркотики	1	2	3	4	5

12. Якщо Ви вживали інші наркотики – вкажіть, будь ласка, які саме:

текстове введення _____

(відображається тільки якщо у попередньому запитанні на субзапитання «15. Інші наркотики» обрано варіанти відповіді – 2, 3, 4 або 5)

Блок 5. Мотивація вживання наркотиків

13. Якщо Ви коли-небудь вживали наркотики, то що Вас спонукало до цього? Якщо ні – що, на Ваш погляд, спонукає молодь до цього? (оберіть не більше 5 варіантів)

1. Вплив друзів, компанії
2. Прагнення позбавитись неприємних відчуттів, думок, заглушили їх
3. Щоб нормально себе почувати, щоб не було «ломки»
4. Прагнення до задоволення, бажання пережити незвичні почуття
5. Бажання покращити свій стан, підвищити активність і настрій
6. Бажання стати «своїм» у компанії
7. Відсутність зовнішнього контролю з боку дорослих
8. Це модно, престижно в молодіжному середовищі
9. Невміння контролювати себе
10. В житті треба все спробувати, а зупинитись можна будь-коли
11. Неможливість пересилити тягу до вживання наркотиків, вживаю завжди, коли вони у мене є або коли видається така можливість
12. Легкі наркотики не можуть серйозно нашкодити, їх вживання має навіть позитивні сторони
13. Вживання «на зло всім» з духу протиріччя
14. Інше: *текстове введення* _____

14. Чи є у Вас мотиви чи наміри вживати наркотики в майбутньому?

1. Так
2. Скоріше так, ніж ні
3. Важко відповісти
4. Скоріше ні, ніж так
5. Не

Блок 6. Контакти з суб'єктами нелегального обігу

15. Як Ви вважаєте, наскільки важко (або легко) дістати наркотики в Харкові?

1. Важко
2. Скоріше важко, ніж легко
3. Важко відповісти
4. Скоріше легко, ніж важко
5. Легко

16. Чи спілкувались Ви коли-небудь з продавцями наркотиків опосередковано – через месенджери, соціальні мережі, інтернет тощо?

1. Так
2. Не
3. Важко відповісти

17. Чи зустрічались Ви з продавцями наркотиків особисто (зустріч віч-на-віч)?

1. Так
2. Не (*перехід до питання 19*)
3. Важко відповісти

18. Якщо Ви зустрічались з продавцем наркотиків, то від кого походила ініціатива?
(можна зробити кілька відміток)

1. Від мене
2. Від продавця
3. Від моїх друзів, знайомих
4. Це була випадкова зустріч
5. Інше: *текстове введення* _____

Блок 7. Вживання алкоголю

19. Згадайте події останніх 7 днів. Скільки спиртних напоїв різних видів Ви вжили?

(якщо Ви не вживали спиртне за останній тиждень – вкажіть «0»)

1. Вкажіть кількість випитих **пляшок пива** (0,5 л) За останні 7 днів _____ шт.
2. Вкажіть кількість випитих пляшок (0,33 л) **слабоалкогольних коктейлів** (таких як Shake, KingsBridge або приготуваних в барі, клубі) _____ шт.
3. Вкажіть кількість випитого **сухого вина**, шампанського в мл / грамах _____ мл.
4. Вкажіть кількість випитого **кріплленого вина** в мл / грамах _____ мл.
5. Вкажіть кількість випитих Вами за останні 7 днів **міцних спиртних напоїв** (горілка, коньяк) в мл / грамах _____ мл.

Блок 8. Мотивація вживання алкоголю

20. Як часто різні обставини спонукають Вас до вживання спиртних напоїв?

(не забудьте зробити відмітку в кожному рядку)

Обставина	Постійно	Досить часто	Час від часу	Доволі рідко	Ніколи	Важко відповісти
Запрошення друзів, «тиск» групи, інших людей	1	2	3	4	5	6
Звичаї і традиції, пов'язані з застіллям, святами, весіллями, похоронами і т.п.	1	2	3	4	5	6
Робоча обстановка, прагнення полегшити ділові контакти, обмінити угоду і т.п.	1	2	3	4	5	6
Бажання отримати задоволення	1	2	3	4	5	6
Бажання підвищити свою активність та інтерес до життя	1	2	3	4	5	6
Бажання відволіктися, забутися, скинути стрес	1	2	3	4	5	6
Сильне бажання напитися, тяга до алкоголю	1	2	3	4	5	6
Бажання похмелитися, відновити самопочуття	1	2	3	4	5	6
Бажання пити беззупинно на шкоду собі та іншим, немає сил зупинитися	1	2	3	4	5	6

Блок 9. Ставлення до споживачів та споживання

21. Яку поведінку по відношенню до спиртних напоїв Ви вважаєте нормальнюю?

1. Вживати можна будь-які спиртні напої, якщо є гроші і відповідна обстановка
2. Іноді можна «міцно» напитися
3. Пити можна і часто, але слабкі напої (пиво, сухе вино, шампанське)
4. Вживати рідко (у свята, «за столом») і в обмеженій кількості
5. Ніколи і ні за яких обставин не вживати алкоголь

22. Яку поведінку по відношенню до наркотиків Ви вважаєте нормальнюю?

1. Наркотики можна вживати будь-які, якщо вони тобі доступні
2. Іноді можна вживати «важкі» наркотики (укол, «колеса» і т.п.)
3. Курити «травку» можна досить часто
4. Зрідка можливо курнути «травку»
5. Ніколи і ні за яких обставин не вживати наркотики

23. В якості кого Ви згодні прийняти людей, які вживають наркотики?

1. Як членів сім'ї
2. Як близьких друзів
3. Як членів вашого навчального (трудового) колективу – класу, групи
4. Як сусідів
5. Як мешканців міста (населеного пункту, в якому Ви живете)
6. Як мешканців України
7. Не хотів би, щоб вони були в країні

Блок 10. Правопорушення

**24. Чи скоювали Ви коли-небудь правопорушення в стані алкогольного сп'яніння?
(буль-які правопорушення в т.ч. хуліганство)**

1. Так 2. Ні

**25. Чи скоювали Ви коли-небудь правопорушення в стані нarkотичного сп'яніння?
(буль-які правопорушення в т.ч. хуліганство)**

1. Так 2. Ні

**26. Чи скоювали Ви коли-небудь правопорушення з метою дістати гроші на наркотики?
(буль-які правопорушення)**

1. Так 2. Ні

Блок 11. Азартні ігри

**27. Наскільки азартні ігри (гра на гроші, в т.ч. на тоталізаторі, в казино) поширені серед
Ваших дружів, знайомих?**

Досить поширені	Швидше поширені, ніж ні	Важко відповісти	Скоріше не поширені, ніж поширені	Практично відсутні
1	2	3	4	5

28. Чи відчуваєте ви інтерес до азартних ігор?

Так	Скоріше так, чим ні	Важко відповісти	Скоріше ні, чим так	Ні
1	2	3	4	5

29. Як часто Вам доводилося грati на гроші? (в будь які ігри)

Ніколи	1–2 рази	Не більше 10 разів	Понад 10 разів, але не регулярно	Регулярно
1	2	3	4	5

Блок 12. Комп'ютер і інтернет

**30. Скільки часу в середньому кожен день (в годинах) Ви використовуєте комп'ютер або
аналогічні електронні пристрой (планшет, смартфон)?**

1. Тільки для навчання або роботи

Не користуюсь	до 1 год	1–2 год	2–3 год	3–4 год	4–5 год	5–6 год	6–7 год	7–8 год	більше 8 год
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

2. Для спілкування та інших розваг (крім ігор)

Не користуюсь	до 1 год	1–2 год	2–3 год	3–4 год	4–5 год	5–6 год	6–7 год	7–8 год	більше 8 год
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

3. Для ігор (в т.ч. ігрові приставки XBOX, Play Station і т.п.)

Не користуюсь	до 1 год	1–2 год	2–3 год	3–4 год	4–5 год	5–6 год	6–7 год	7–8 год	більше 8 год
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Блок 13. Структура дозвілля

31. Чим Ви зазвичай зайняті у вільний від навчання час? (Зробіть відмітку в кожному рядку)

Заняття	ніколи	рідко	часто	регулярно
Працюю, підробляю	1	2	3	4
Гуляю, спілкуюся з друзями	1	2	3	4
Читаю журнали, газети	1	2	3	4
Читаю книги	1	2	3	4
Дивлюся телевізор	1	2	3	4
Дивлюся фільми, передачі не по телевізору	1	2	3	4
Граю в комп'ютерні ігри, на приставці	1	2	3	4
Спілкуюсь в соціальних мережах, месенджерах, Інтернеті тощо	1	2	3	4
Переглядаю різну інформацію в мережі Інтернет	1	2	3	4
Займаюся спортом самостійно	1	2	3	4
Займаюся спортом у секції	1	2	3	4
Займаюся у неспортивній секції за інтересом	1	2	3	4
Займаюсь музикою	1	2	3	4
Вчується, виконує домашні завдання	1	2	3	4
Ходжу в кіно	1	2	3	4
Ходжу в театр	1	2	3	4
Ходжу на концерти	1	2	3	4
Відвідую виставки, галереї	1	2	3	4
Витрачаю час на своє захоплення, хобі	1	2	3	4
Відвідую з друзями кафе, ресторани	1	2	3	4
Відвідую з друзями місця активного відпочинку, боулінг, більярд і ін.	1	2	3	4
Відвідую клуби, дискотеки	1	2	3	4
Інші види дозвілля	1	2	3	4

Блок 14. Особистісний опитувальник «Велика п'ятірка» BFI-10

32. Наскільки Ви згодні з наведеними нижче судженнями?

Про мене можна сказати що я ...	Повністю не згоден	Скоріше, не згоден	Важко відповісти	Скоріше, згоден	Повністю згоден
... замкнутий	1	2	3	4	5
... зазвичай довіряю іншим	1	2	3	4	5
... дещо ледачий	1	2	3	4	5
... добре справляюся з напруженими ситуаціями	1	2	3	4	5
... схильний до занять мистецтвом, творчістю	1	2	3	4	5
... без особливих зусиль знайомлюся і встановлюю контакти з людьми	1	2	3	4	5

... легко помічаю недоліки інших людей	1	2	3	4	5
... роблю свою роботу ретельно і до кінця	1	2	3	4	5
... швидко починаю нервувати	1	2	3	4	5
... можу придумати щось нове	1	2	3	4	5

Блок 15. Додаткові показники

33. Чи користуєтесь Ви (Ваш партнер) презервативом під час статевого контакту?

Завжди	Часто	Рідко	Ніколи	Не вступав(ла) в статеві контакти
1	2	3	4	5

34. Які у Вас стосунки з батьками?

Добрі	Скоріше добрі, ніж погані	Важко відповісти	Скоріше погані, ніж добрі	Погані
1	2	3	4	5

35. Чи вважаєте Ви себе віруючою людиною?

Так	Скоріше так, ніж ні	Важко відповісти	Скоріше ні, ніж так	Ні
1	2	3	4	5

Блок 16. Демографічні показники

36. Ваше матеріальне становище (або Вашої родини):

1. Доводиться у всьому собі відмовляти, грошей «не завжди вистачає на хліб»
2. На харчування вистачає, але в іншому буває дуже важко
3. Вистачає на їжу та на одяг, але купувати предмети тривалого користування важко
4. Маємо деякі заощадження, іноді купуємо предмети тривалого користування
5. Ні в чому для нас важливому собі не відмовляємо

37. До вступу у ВНЗ Ви мешкали у...

1. Обласному центрі
2. Районному центрі / місті в області
3. СМТ (селищі міського типу)
4. Селі / селищі

38. Ваша стать

1. Чоловіча
2. Жіноча

39. Ваш вік

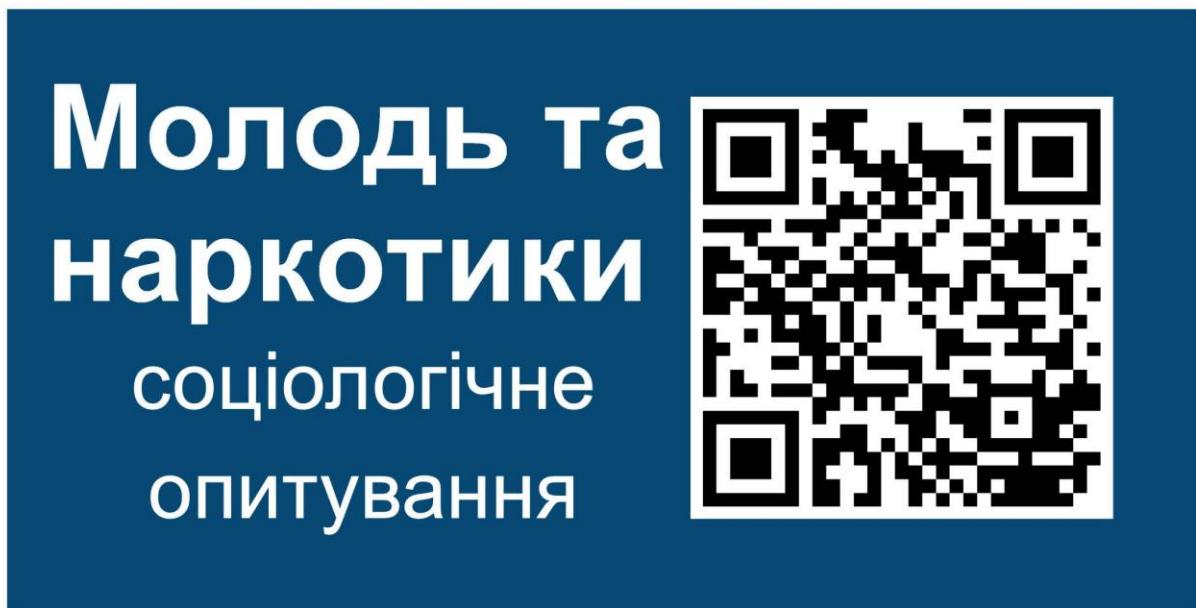
(повних років) _____

Надіслати своє опитування

Дякуємо за участі у опитуванні!

Додаток 2. Інформаційний банер

Опитування проводиться Харківським національним університетом внутрішніх справ спільно з Соціологічною Асоціацією України за сприяння Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації у рамках Регіональної програми забезпечення публічної безпеки і порядку в Харківській області на 2018–2019 роки

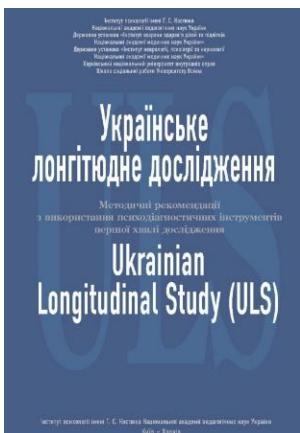
Шановні студенти навчальних закладів м. Харкова!

Просимо Вас взяти участь в дослідженні розповсюдження вживання наркотиків, алкоголю, тютюну та інших форм залежності поведінки серед молоді. **Опитування повністю анонімне!** Пройти опитування можна на комп'ютері, планшеті або смартфоні за посиланням:

<http://survey.univd.edu.ua/index.php/875963>

Ви можете також пройти опитування натиснувши на цей банер на сайті навчального закладу або через наведений QR код.

Пов'язані дослідження
Дослідження здоров'я дітей протягом життя
«Українське Лонгітюдне Дослідження» – Ukrainian Longitudinal Study (ULS)

Метою ULS є моніторинг впливу різних факторів на здоров'я українських дітей протягом життя, починаючи з шостого класу, з особливим фокусом на ризикований поведінці щодо власного здоров'я (насамперед, факторах ризику залежної поведінки). Партнерськими установами, що реалізують дослідження, є: Інститут психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України; Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи (психологічна служба); Державна установа «Інститут охорони здоров'я дітей та підлітків Національної Академії медичних наук України»; Державна установа «Інститут неврології психіатрії та наркології Національної академії медичних наук України»; Харківський національний університет внутрішніх справ; Школа соціальної роботи Університету Вейна (США);

Центр Залежностей Мічиганського Університету (США).

Українське Лонгітюдне Дослідження = Ukrainian Longitudinal Study (ULS) : Метод. рек. з використання психодіагност. інструментів першої хвилі дослідж. / [Максименко С. Д., Даниленко Г. М., Лінський І. В. та ін.] ; НАПН України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка ; НАМН України, ДУ Ін-т охорони здоров'я дітей та підлітків, ДУ Ін-т неврології психіатрії та наркології ; МВС України, Харків. нац. ун-т. внутр. Справ ; Ун-т Вейна. – Київ: Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2019. – 68 с.

Видання можливо завантажити за посиланням:

<https://doi.org/10.13140/RG.2.2.33825.3568>

«ГЕНАНТО» – Гендер, Алкоголь і його Шкода для Інших
Вивчення шкідливих наслідків алкоголізації проблемно питущих осіб, а також їх
мікросоціального оточення

Дослідження виконується під егідою Інституту неврології, психіатрії та наркології НАМН України та є частиною міжнародного проекту «GENANTO» (Gender, Alcohol, and Harms to Others - Гендер (стать), Алкоголь і Шкода для Інших), в якому беруть участь понад тридцять країн світу. Дослідження спрямоване на вивчення ставлення до алкоголю 3-х груп людей, а саме:

1) людей, у яких внаслідок вживання алкоголю виникли власні проблеми зі здоров'ям («проблемно питущих»);

2) людей, які самі не мають алкогольних проблем, але є членами сім'ї «проблемно питущих» (входять у їх мікросоціальне оточення);

3) людей, які не мають ні власних алкогольних проблем, ні родичів з такими проблемами (але які, однак, можуть відчувати дискомфорт від вживання алкоголю іншими людьми: сусідами, товаришами по роботі або незнайомцями).

Опитувальник можливо завантажити за посиланням:

<https://survey.intellectfound.org/index.php/692178>

Запрошуємо Вас пройти опитування, будемо вдячні за поширення цього посилання.

Наукове видання

СЕРДЮК Олексій Олександрович
БАЗИМА Борис Олексійович
ЩЕРБАКОВА Ірина Василівна

Молодь та наркотики – 2019

За результатами соціологічного моніторингу розповсюдження хімічних та нехімічних форм залежності серед молоді м. Харків 1995–2019 років

Підписано до друку 14.04.2020. Формат 60×84/8. Ум. друк. арк. 26,6.
Тир. 300 пр. Зам. № 2020-31.

Видавець і виготовлювач –
Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. Л. Ландау, 27, м. Харків, 61080.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.